1. KİTAP

İzahlı

TECVİD İLMİ

MEHMET TALÛ

Bu kitap, dört bölümdür :

1. **Bölümde:** Tecvid ilminin mahiyeti,
2. **Bölümde:** Harflerin mahreç ve sıfatları,
3. **Bölümde:** Kıraatta imamımız, İmam Asım Kıratının esasları,
4. **Bölümde de:** Kur'an-ı Kerim okuyucusunun bilmekten müstağni kalamayacağı bazı âdab ve erkân izah edilmiştir. Her Müslüman'ın bu mevzuları gayet iyi bilmesi ve Kur'an-ı Kerim'i ona göre okuması üzerine farz olan dînî vecibelerdendir.

NOT: Tecvid ve Arapça ile alakalı veya dînî suallerinız için arayabilirsiniz: **0532 273 38 96**

BİRİNCİ BÖLÜM
TECVİD İLMİNİN MAHİYETİ

1. Tecvidin tarifi:

Tecvid (التجويد) lugatta**:** "Bir şeyi güzel yapmak, süslemek, iyi ve hoşça yapmak" manalarına gelmektedir. Istılah manası olarak tecvid: "Harflerin mahreç ve sıfatlarına uymak suretiyle, Kur'an-ı Kerim'i âdab ve erkânına uygun bir şekilde hatasız okumak" demektir. Bununla ilgili kaideleri öğreten ilme de: **"Tecvid ilmi"** denir.

2. Tecvid ilminin mevzuu:

Kur'an-ı Kerim'in kelimeleri, Kur'an-ı Kerim'in aslını ve esasını teşkil eden hece harfleridir.

3. Tecvid ilminin gayesi:

Rasulullah (S.A.V.)in ağzından duyulduğu üzere, Kur'an-ı Kerim'i fesahat ve belağatına uygun bir şekilde okuyabilmeyi sağlamak, bu hususta olanca gücü sarf etmektir. Şöyle de denebilir: Kur'an-ı Kerim'in okunması esnasında dili hatadan, noksanlıktan ve ziyadeden korumak, **"Kur'an-ı Kerim'i tertil ile (**açık-açık, tane-tane**) oku"** ayet-i kerimesindeki emre sımsıkı sarılmaktır.

Bu şerefli ilmi öğrenmenin faydası da: İki cihan saadetine nail olmak ve Cenab-ı Hakk'ın cemaliyle cennetiyle müşerref olmaktır.

4. Tecvid ilmini öğrenmenin zaruriyyeti:

Kur'an-ı Kerim tecvid üzere nazil olmuş ilahi bir kitaptır. Cebrail (A.S.) Peygamberimiz (S.A.V.)e Kur'an-ı Kerim'i tecvid ile okumuş, Peygamberimiz (S.A.V.) de ümmetine aynı şekilde bildirmiştir. Binaenaleyh namaz sahih olabilecek kadar Tecvid ilmini öğrenmek farz-ı ayındır. Çünkü Cenab-ı Hak, şöyle buyurmaktadır.

"وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً"

"Kur'an-ı Kerim'i tertil ile (açık-açık, tane-tane**) oku"**

Bu ayet-i kerimede ALLAH (C.C.) Kur'an-ı Kerim'i tecvid ile okumayı emretmiştir. Mezkûr ayetle ilgili olarak Hz. Ali (R.A.)'a sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

"Tertil, harflerin tecvidini ve vakıfları bilmektir." Kur'an-ı Kerim'i tertil ile okumak farzdır. Tertil de tecviddir.

Diğer bir ayeti kerimede Cenab-ı Hak: **“ALLAH’ü Teâlâ, Kur'an** (ın lafzında ve manasın) **da hiçbir** (tezat ve) **eğrilik kılmadı.”** buyurmuştur.

Hz. Peygamber (S.A.V.) Kur’an-ı Kerim'i tecvidli olarak okur ve bu konuya itina gösterenleri de takdir ederdi. Enes b. Malik (R.A.)’a:

-Hz. Peygamberin okuyuşu nasıl idi? diye soruldu. O da:

-Hz. Peygamberin okuyuşu, uzatılacak harfleri uzun okur idi, dedi sonra (misal olarak) Bismillahirrahmânirrahim'i okudu da:

- Hz. Peygamber (S.A.V.) Bismillâhi uzatır, er-Rahmân’ı uzatır ve er-Rahîm'i uzatır idi, dedi.

Aynı şekilde Ümmü Seleme (R.Anha) validemiz, Rasülullah Efendimiz (S.A.V.)’in okuyuşunu tarif etti: Öyleki, O’nun okuyuşunu harf harf tarif ediyordu.

Ayrıca Peygamberimiz (S.A.V.) tecvide riayet etmeden Kur'an-ı Kerim-i okumayı yasaklamıştır. Nitekim Enes b. Malik (R.A.) şöyle demiştir:

“Nice Kur'an okuyanlar vardır ki, Kur'an onlara lanet eder.”

Bu lanet, Kur'an-ı Kerim'i tecvidsiz olarak okuyan; harflerin mahreçlerine ve sıfatlarına riayet etmeyen kimseyedir.

Tecvid konusunda sahabe-i kiramdan Abdullah İbn-i Mesud (R.A):

-Kur'an-ı Kerim'i, tecvidle okuyunuz. Abdullah İbn-i Abbas (R.A.) de:

-Kur'an-ı Kerim'in harflerini açık bir şekilde okuyunuz, demiştir.

Bu hususta Şeyh İbnu'l-Cezeri de Mukaddimesinde şöyle der: **“Tecvidi öğrenmek, ona riayet etmek kat’i bir farzdır. Kim Kur'an-ı Kerim’i tecvidsiz okursa günahkâr olur. Çünkü O'nu ALLAH (C.C.) tecvidle indirdi ve bize kadar da böylece (tecvidle) geldi. Tecvid; tilavetin süsü, eda ve kıraatın da ziynetidîr.”**

Netice olarak diyoruz ki bütün bu ayet-i kerimeler, hadis-i şerifler ve diğer nakiller açıkça ifade ediyor ki: Kur'an-ı Kerim'i, Lahn (hata) ile okumak, tecvidsiz okumak caiz değildir, haramdır. **Harflerin mahreç ve sıfatlarına uymak suretiyle, namaz sahih olabilecek kadar Kur'an-ı Kerim’i tecvid üzere okumak: Erkek-kadın her Müslümana kat’i farzdır. Bunu inkâr eden kâfir olur.** Binaenaleyh, Kur'an Kerim'i tecvid kaidelerine uygun olarak öğrenip okuyabilme imkân ve kabiliyetine sahip oldukları halde, çeşitli sebeplerle bunu ihmal edip, Kur'an-ı Kerim'i hatalı olarak okumaya devam edenlerin günahkâr olacakları aşikardır. Gayret ettiği halde, öğrenme imkânından mahrum olanların mazur sayılabileceklerini ümit etmekteyiz. ALLAH’ü a'lemü.

Tecvid ilmini bilmek, dört temel esasa bağlıdır:

a) Meharic-i hurûfu (harflerin mahreçlerini) bilmek,
b) Harflerin sıfatlarını bilmek,
c) Harflerin terkibi anında, yenilenen-değişen hükümleri bilmek,
d) Bol bol tekrar ve dil alışkanlığı kazanmak ki en mühimi de budur.

Tecvid ilmi, hem nazari hem de tatbiki bir ilimdir. Tecvid ilminde üstada büyük bir ihtiyaç vardır. Çünkü insan, kendi başına tecvid ilminin nazari kısmını teşkil eden kaide ve kurallarını belleyebilirse de, bu kaidelerin tatbikatını, harflerin mahreç ve sıfatını kendi kendine öğrenemez. Bunu **"Fem-i mühsin"** (güzel ağız) diye tabir ettiğimiz kâmil bir üstadın huzurunda diz çökerek onun ağzından almak mecburiyetindedir.

SORULAR:
1- Tecvidin lügat ve ıstılah manasını izah ediniz.
2- Tecvid ilminin mevzuu nedir?
3- Tecvid ilminin gaye ve faydasını izah ediniz.
4- Tecvid ilmini öğrenmenin dinî hükmü nedir ?
5- Tecvid ilmini nasıl öğrenebiliriz ?

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde; Harfler, harflerin mahreç ve sıfatları hakkında malumat vermeye çalışacağız, inşaALLAH.

HARFLER

Harf; lugatta: "Taraf, bir şeyin ucu, kenarı, sivri ve keskin kıyısı" demektir. Tecvid ilminde ise **harf**: "Bir mahrece itimad ederek çıkan ses" den ibarettir. Harfler iki kısma ayrılır:

1- **Aslî harfler**: Bunlar bildiğimiz şu -28- hece harfleridir:

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن و هـ ي

Bazı harf sıralamalarında vav (و) ile ye (ى) harfi arasına yazılan lamelif (لا) müstakil bir harf değildir. Adından da anlaşılacağı üzere, lam ile elif harfinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

2- **Fer'î harfler**: Aslî harflerden çıkan ve ikinci derecede olan harflerdir ki, fasih olup Kur'an-ı Kerim'de bulunan fer'î harfler şunlardır:

a- **Hemze-i müsehhele** (Teshil yani kolaylaştırılan hemze)**:** Bu da üç kısma ayrılır:

I- **Hemze ile elif arası**: Fussilet süresi, 44. Ayet-i kerimesinde geçen: (ءَأَعْجَمِيٌّ) kavli şerifindeki ikinci hemzenin hemze sesi ile elif sesi arasında bir sesle okunuşu gibi. Kıraatta imamımız, Asım kıraatı ve Hafs rivayetinin tek örneğidir. Bu hemzede teshil yapılırken çıkacak olan ses (أهَعْجَمِيٌّ) şeklinde bir (هـ) sesi olmamalıdır. Bu şekildeki bir okuyuş teshil değil, hatadır, lahn-ı celidir.

II- **Hemze ile ye arası**: (أَئِنَّكُمْ) kavli şerifindeki ikinci hemzenin, halis hemze sesi ile ye sesi arasında bir sesle okunuşu gibi.

III- **Hemze ile vav arası**: (أَؤُنَبِّئُكُمْ) kavli şerifindeki ikinci hemzenin, hemze sesi ile vav sesi arasında bir sesle okunuşu gibi. Bu son iki vecih, İmam-ı Asım kıratında yoktur.

b- **Elif-i mümale**: İmale edilen (uzatılan) elif. Elif-i meddiyye ile ye arasında bir eliftir ki, ne halis eliftir ve ne de halis ye'dir. Bu halde, elif tarafı ye tarafına galip olursa ona "**İmale-i suğra** (küçük imale)**"**, eğer ye tarafı elif tarafına galip olursa ona da "**İmale-i Kübra** (büyük imale)" denilir. Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetinde tek örnek: Hûd suresi, 41. Ayet-i kerimesinde geçen (مَجْرَيهَا) lafz-ı şerifidir. Bunu imale-i kübra ile okumak lazımdır. Burada "re" harfinin önündeki elif harfini imale-i kübra ile imale yapabilmek için: Elif harfini telaffuz ederken ye harfi gibi yaparak ve re harfini ince okumakla mümkün olur.

c- **Nun-u muhfat:** ihfa edilen nundur. Bak. Sh: 35

Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetinde bulunan fer'i harfler bunlardır. Diğer kıraat imamlarından İmam Hamza'nın birinci ravisi **Halef** kıraatında; "**Sad-ı müşemme** (işmam olunan sad)" ve İmam Nafi'in ikinci ravisi **Verş** kıraatında; "**Lam-ı mufahhame** (kalın okunan lam)" diye iki fer'i harf daha vardır.

MEHARİC-İ HURÛF

(Harflerin Mahreçleri)

Tecvid ilminde **mahreç:** "Harfin çıkış yeri" demektir ki harfin çıktığı; başka harflerden tefrik ve temyiz edildiği (ayrıldığı) yerdir. Mahreç mahalleri beştir.

1- CEVF: Boğaz ile ağız içinde olan boşluktur.

2- HALK: Boğaz

3- LİSAN: Dil.

4- ŞEFEH: Dudak.

5- HAYŞUM: Geniz kovuğudur.

İşte mahreç mahalleri bu beş bölgedir. Fakat bu mahallerden çıkan harflerin mahreçlerinin adedi hususunda ihtilaf edilmiştir. Muhakkıkın-ı kurra'nın görüsü -17- dir. Şimdi de bunu izah edelim:

1. Mahreç: Cevf'dir. Buradan med harfleri vav, ye, elif (ا ي و) çıkar.

2. Mahreç: Aksa-ı halk(boğazın başlangıcı, göğüse bitişik olan kökü)dür. Buradan evvela hemze (ء) sonra he (هـ) çıkar.

3. Mahreç: Vesatu'1-halk (boğazın ortası) dır. Buradan önce ayın (ع)sonra da ha (ح) çıkar.

4. Mahreç:. Edna-ı halk (boğazın ağıza yakın olan yeri)dir. Buradan önce ğayın (غ) sonra da hı (خ) çıkar.

5. Mahreç: Aksa-ı lisan (dilin boğaza en yakın kısmı)dır. Buradan büyük dilin dibini üst damağa vurmakla kaf (ق) çıkar.

6. Mahreç: Kaf harfinin mahrecinin bir parmak miktarı aşağısıdır. Buradan kef (ك) çıkar.

7. Mahreç: Vesatu'l-lisandır. Dilin ortası ile üst damağın ortasıdır. Buradan önce cim (ج) sonra şin (ش) sonra da ye (ي) çıkar.

8. Mahreç: Sağ veya soldan dilin yan tarafını hafifçe üst adrasa (azı dişlerine) dokundurmak suretiyle dat (ض) harfi çıkar. Dat harfi çıkarılırken dil ucu serbesttir

9. Mahreç: Sağdan veya soldan dat harfinin mahrecinin bitiminden dil ucuna kadar olan kısmı ile karşısı olan üst damaktır.Buradan lâm((لçıkar.

10. Mahreç: Dil ucu ile onun hizasındaki iki üst ön dişlerin etleridir. Buradan ihfa olmayan nun (ن) çıkar. Yeri itibariyle lam harfinin biraz altıdır ve onun mahrecinden biraz dardır.

11. Mahreç: Dilin en uç tarafının biraz arkası ile karşısındaki ön dişlerin üst tarafı olan damaktır. Buradan re (ر) harfi çıkar. Bu durumda dilin ucu kavislidir.

12. Mahreç: Dil ucu ile üst ön dişlerin dipleridir. Buradan diş etlerine gayet yakın olan yerden tı (ط), biraz aşağısından dal (د), dişlerin yarısına yakın olan yerden de te (ت) çıkar.

13. Mahreç: Dil ucu ile alt ön dişlerin yarısından yukarısıdır. Buradan: Dişlerin yarısına yakın olan yerden sat (ص), az yukarısından sin (س), dişlerin ucundan da ze (ز) çıkar.

14. Mahreç: Dil ucu ile üst ön dişlerin uçlarıdır. Buradan: Dilin gayet ucunun arkasından zı (ظ), bunun biraz ardından zel (ذ) ve bunun da biraz ardından se (ث) çıkar. Bunların hepsinde dilin ucu dışarı çıkarılır. Zı harfinde biraz az, zel harfinde biraz daha fazla ve se harfinde de daha fazla çıkarılır. Bu durumda zel ve se peltek okunur.

15. Mahreç: Alt dudağın içi ile üst ön dişlerin uçlarıdır. Buradan fe (ف) çıkar. Fe harfi çıkarılırken, üfleyerek değil de üst ön dişler, alt dudağın karnını hafif ısırması ile yapılacak.

16. Mahreç: Dudaklardır. Dudakların birbirine kuvvetlice kapanmasıyla be (ب), dudakların içini uçlarına yakın yerleri hafifçe kapatmakla mim(م) çıkar. Daha ziyade uçlarına yakın olan yerleri birbirine kapanmayarak, ileri doğru uzatmakla vav (و) çıkar. Vav'da dudaklar fazla sıkılmaz. Dudakları geri çekerek vav çıkarılmaz.

17. Mahreç: Hayşumdur. Buradan gunne (hayşumdan gelen ses) çıkar. Gunne, mim ve ihfa edilen nun harfine mahsustur. Bak. Sh: 17

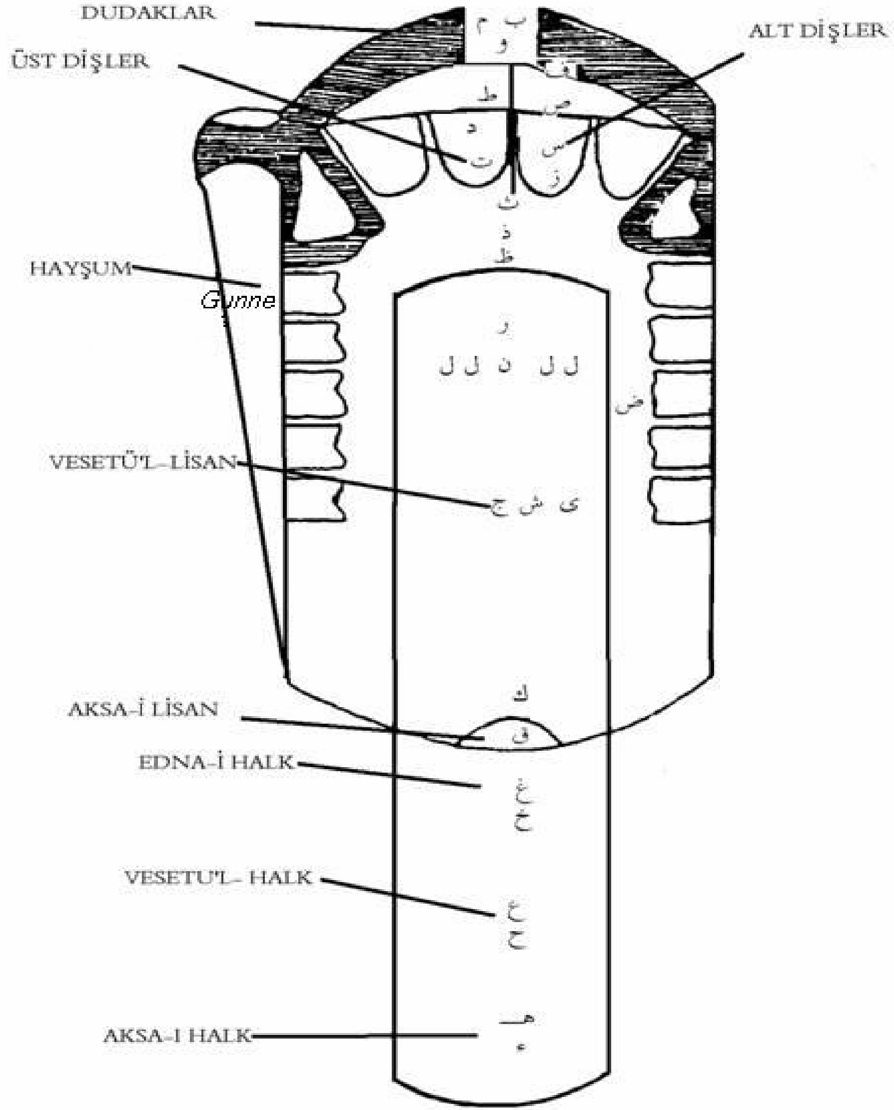
Bir harfin mahreci üzerinde çalışırken öteden beri kullanılan usûl: O harfi sakin kılmak ve kendisinden önce de harekeli bir hemze getirmek suretiyle o harfi okumaktır. Mesela be (ب) harfini, evveline bir hemze getirerek sakin kılıp eb (أَبْ) diye okuduğumuzda dudakların birbirine kapandığını görürüz, işte bu, be harfinin mahrecidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, harflerin mahreçlerini sadece kitaptan okumak kâfi değildir. Ehlinden ta'lim görmek şarttır. Nitekim birçok Kur'an-ı Kerim okuyanlar, tecvidi ezbere bildikleri halde tatbikatını yapamamaktadırlar. Bu durumda tecvidi bilmekle bilmemek arasında ne fark vardır?...

Bir de harfler çıkarılırken, herkes harfleri, yaratılışlarında olan tabii ses güzelliği ile çıkarmalıdır. Buradaki "**Tabii ses**"den maksat;

Merhum Üstad Hacı Mehmet Rüştü Aşık Kutlu hazretlerinin tabirleriyle: "Kur'an-ı Kerim okuyucusu, Kur'an-ı Kerim'i okurken hiç zorlanmadan, ses kendisi diyecek ki "**Beni çıkar**", okuyucu sesine: **"Çık"** demeyecek. Bir zorlama neticesinde çıkarılan sesin güzelliği bozulur. Okuyan da dinleyenler de rahatsız olur, huzur kalmaz. "Binaenaleyh, ehlinden kâfi ve vâfi derecede talim görerek, dili harfe öyle alıştırmalı ki, kaygısız ve düşüncesiz olarak o harf çıkarılmalıdır.

HARF MAHREÇLERİNİN ŞEMASI

SIFAT-I HURÛF
(HARFLERİN SIFATLARI)

Tecvid ilminde **sıfat:** “Mahreçlerde meydana gelişi esnasında harfin sesine arız olan keyfiyete” denir. Sıfatlar iki kısma ayrılır:

1- Sıfat-ı lâzime: Harflerin zatına mahsus ve harften ayrılması mümkün olmayan sıfatlardır. Çünkü sıfat-ı lazimelerin harften ayrılması halinde, harf diye bir şey ortada kalmaz, yok olur. Bu sıfatların terk edilmesi büyük hatadır. Sıfat-ı lâzimeler şunlardır:

“1-Cehr, 2- Hems, 3- Şiddet, 4- Rihvet, 5- Beyniyye, 6- İsti'la, 7- İnhifad, 8- Itbak, 9- İnfitah, 10- Kalkale, 11- Safir, 12- Gunne, 13- Tefeşşi, 14-Tekrir, 15- İstitale, 16- İzlâk, 17- İsmat, 18-Lin, 19- İnhiraf.”

2- Sıfat-ı arıza: Harften ayrılması mümkün olan ve ayrıldıkları zaman da harfin zatını değiştirmeyen sıfatlardır. Harfin zatında bir değişiklik meydana gelmediği için, bu sıfatların terkinde küçük hata meydana gelir. Sıfat-ı arızalar şunlardır:

“l- Tefhim, 2- Terkik, 3- İdgam, 4- İhfa, 5- İzhar, 6- Kalb, 7- Medd, 8-Hareke, 9- Sekte, 10- Vakf, 11- Sükun.”

Şimdi bunları teker teker izah edelim.

SIFAT-I LAZİME

1- Cehr: Lugatta, “ortaya çıkarmak, söz söylerken sesi yükseltmek” demektir. Tecvid ilminde ise **cehr:** “Kendisinde cehr sıfatı bulunan harfleri harekeli olarak telaffuz ederken, nefes cereyanının akmamasına denir. Cehr harfleri okunurken mahrece kuvvetle dayanıldığı için nefes cereyanı tıkanır. Cehr harfleri şu sözde toplanmıştır: **ظِلُّ قَوٍ رَبْضٌ إِذْ غَزَا جُنْدٌ مُطِيعٌ**

2- Hems: Cehrin mukabilidir. Lugatta: “Sesi gizlemek” manasındadır. Tecvid ilminde ise **hems:** “Harf nutk olunurken mahrecinden nefes cereyanının akması demektir. Hems harfleri mahrece fazla dayanmazlar. Hems, harfleri:**(فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتَ)** lafzında toplanmıştır. Cehr ile hems sıfatının farkı şudur: Cehr harflerini harekeleyip **(قَقَقَ)** gibi tekrar edersek, nefesin akmadığını ve o harfe ait olan sesin bir kısmının işitilmediğini görürüz. Halbuki hems harflerini harekeleyip, **(كَكَكَ)** gibi okursak nefesin aktığını ve sesin de çıktığını görürüz. Hems harflerinde ses gizlice akar. **((اَلرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ**derken **(ح)**, **(م)** üzerine akar. Bazı okuyucular (ح) yı (م) üzerine akıtmayıp **(اَلرَّحْمَّنُ الرَّحِيمُ)** gibi okuyor.

Hareke üzerinde durulduğundan (م) harfine şedde verir gibi bir okuyuş oluyor. Bundan kaçınmak gerekir.

3- Şiddet: Lugatta, kuvvet ve kudret manalarına gelir. Tecvid ilminde ise: "Şiddet harfleri sükûn ile okunduğu zaman ses ve nefesin asla akmaması" demektir. Çünkü şiddet harfleri mahreçlerinden çıkarken mahreçlerine kuvvetle dayanırlar. **(اَجِدْ قَطٌّ بَكَتْ)** lafzında toplanan harfler, şiddet harfleridir.

4- Rihvet: Lugatta, "yumuşaklık" manasına gelen **Rihvet,** tecvid ilminde: "Rihvet harflerinin sükûn ile telaffuzu esnasında, mahrece dayanmanın zayıf olması hasebiyle, ses ve nefesin beraberce akması" demektir. Şiddet ve Beyniyye harflerinin dışındaki harfler, rihvet harflerdir.

5- Beyniyye: Lugatta, "ortada olmak" demektir. Şiddet ve rihvet sıfatlarının ortasında bulunan beyniyye: "Harf telaffuz edilirken sesin ne tamamen akması ve ne de tamamen haps olması" demektir. Beyniyye harfleri şunlardır: **(لِنْ عُمَرَ).** Bu harfler okunurken ses, kemaliyle ne akacak ve ne de akmayacaktır. Bazı okuyucuların:

(يَدُعُّ الْيَتِيمَ ـنَعْبُدُ ـفَعَّالٌ)

gibi kelimelerdeki ayın (ع) harfini, şiddetli harf gibi, sesini tamamen habs etmeleri fahiş hatadır. (يَدُعُّ) nun ayınını **(يَدُلُّ)** nun lamı gibi okumak gerekir. Yani sesleri az akacak, şiddetli harf gibi haps olunmayacak.

6- İsti'la: Lugatta, "yükselmek ve irtifa" demektir. Tecvid ilminde ise: "İsti'la harflerini telaffuz ederken dilin, kökü ile birlikte üst damağa yükselmesi" demektir. (**خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ**) harfleri, isti'la harfleridir.

7- İnhifad: Lugatta, "aşağı ve alçak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "İnhifad harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya yükselmeyip, aşağıda kalmasına" denir. İstila harflerinin dışında kalan harfler, inhifad harfleri olup (**أَنْشُرْ حَدِيثَ عِلْمِكَ سَوْفَ تَجْهَزْ بَدَا**) lafzında toplanmıştır. İsti'la sıfatının zıddı olan inhifad'ın diğer bir adı da: İstifale'dir.

8- Itbak: Lugatta, "yapıştırmak" manasına gelen ıtbak, Tecvid ilminde: "Itbak harfleri okunduğu zaman, dilin üst damağa yapışması" demektir. **(ص ض ط ظ)** harfleri, ıtbak harfleridir.

9- İnfitah: Lugatta, "açılmak ve ayrılmak" manalarına gelir. Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir ki, ıtbakın mukabilidir. İnfitah harfleri şu cümlede toplanmıştır.

(مَنْ اَخَذَ وَجَدَ سَعَةً فَزَكَا حَقٌّ لَهُ شُرْبُ غَيْثٍ)

10- Kalkale: Lugatta, “hareket etmek, kımıldamak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi” demektir. Kalkale harfleri **(قُطْبُ جَدٍ)** harfleridir. Bu harfler, harekeli oldukları zaman kalkale sıfatı az zahir olur. Kelime ortasında veya sonunda sakin olarak vaki oldukları zaman, kalkale sıfatları daha kuvvetli ve daha ziyade olur. Kalkale harflerinde cehr ve şiddet sıfatları içtimâ etmiştir. Tafsilat için bakınız Sh: 44

11- Safir: Lugatta, “ıslık ve kuş sesine” denir. Tecvid ilminde ise: “Safir harfleri olan **(ص س ز)** harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına” denir.

12- Gunne: Hayşum’dan gelen sestir. Harfleri (م) ve (ن) olmak üzere ikidir.

13- Tefeşşi: Lugatta, “yayılmak ve dağılmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Tefeşşi harfi olan (**ش**) harfini telaffuz ederken sesin dil ile damak arasında yayılması ve (**ظ**) harfinin mahrecine varıncaya kadar uzamasına” denir.

14- Tekrir: Lugatta, “tekrar etmek” manasındadır. Tecvid ilminde ise: “Tekrir sıfatının harfi olan ra (ر) yı okurken dil ucunun titremesine” denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur. Bunu yaparken ra'nın tekrarından sakınmak lazımdır. Bunun için de dil, damaktan ayrılmamalıdır,

15- İstitale: Lugatta, “uzun olmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “İstitale harfi olan dat (**ض**) harfini telaffuz ederken sesin, dil kenarının üst azı dişlerinden lamın mahrecine kadar uzanmasına” denir.

16- İzlak: Lugatta, “kolaylık ve süratli olmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri telaffuz ederken, dilin çabuk olmasına, kolayca telaffuz etmesine” denir. İzlak harfleri şu cümlede toplanmıştır: **(فِرَّ مِنْ لُبٍّ)**

17- İsmat: Lugatta, “men etmek” demektir. Tecvid ilminde ise: “Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik” demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.

18- Lin: Lugatta, “yumuşak olmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Lin harfi olan vav (و) ve ye (ي) nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına” denir. Ancak vav ile ye'nin harfi lin olabilmesi için:

l- Kendileri cezimli,

2- Bir evvelki harflerinin de üstünlü olması gerekir. (نَوْمٌ - عَلَيْهِ) gibi. Tafsilatı için bak. Sh: 33

19- İnhiraf: Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam (ل) ve ra (ر) harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

SIFAT-I ARIZA

l- Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir. Tefhim sıfatının harfleri şunlardır

a- İsti'la harflerinin hepsi: Itbak harfleri daha da kalın okunur. **(وَالْعَصَا) , (قَالَ)** gibi.

b- Kalın okunan harften sonra gelen **elif** ve **harf-i med olan vav**. **(طَالَ – رَانَ – يَقُولُ)** gibi.

c- Lam-ı mufahhame: (Kalın okunan lam). Kıraat-ı İmam Asım'da bundan maksad: (اَللّٰهُ) lafza-i celâlinin lamı olup, bunun bir evvelki harfi üstünlü veya ötreli olduğu zaman, bu lam kalın okunur. Tafsilatı için bak. Sh:46 **(نَصْرُاللهِ - هُوَ اللّٰهُ)** gibi.

d- Kalın okunan ra; Ra'nın okunuş şekilleri için bak. Sh: 45-46

2- Terkik: Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. **(قِيلَ - نِيلَ)** gibi.

Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, **(نَعْبُدُ)** ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..

3- İdgam: Bak. Sh: 38

4- İhfa: Bak. Sh: 35

5- İzhar: Bak. Sh: 36

6- Kalb (İklab): Bak. Sh: 37

7-Medd: Bak. Sh: 23

8- Sekte: Bak. Sh: 48

9- Sükun: Bak. Sh: 25

10- Hareke: Lugatta, “Kımıldamak, hareketli olmak” demektir. Tecvid ilminde ise hareke: “Harfleri seslendirmek için onların alt veya üstlerine konan işaretlere” denir. Hareke: Zamme (ötre), fetha (üstün) ve kesre olmak üzere üçtür. Harekeli harfe “müteharrik” harekesiz harfe de “sakin” denir.

11- Vakf: Bak. Sh: 51

ÖNEMLİ İKAZLAR

1- Kendisinde inhifad (istifale) sıfatı olan harfleri ince oku.

2- (إِيَّاكَ), (مَالِكِ) gibi kelimelerde ince okunan harften sonra gelen elifleri ince oku. (صَا) ،(خَا) daki, gibi kalın sadalı yapma.

3- (اَللّٰهُ) ،(إِهْدِنَا) ،(أَعُوذُ) ،(اَلْحَمْدُ) daki hemzeleri ince oku. Sakın kalın okunma.

4- (لَنَا) ،(لِلّٰهِ) gibi kelimelerdeki lamları ince oku.

5- Kalın okunan harflerin yanında vaki olan her ince okunan harfe dikkat et, kalın okumaktan sakın. Binaenaleyh: (وَلْيَتَلَطَّفْ) kelimesindeki lamı, (عَلَي اللّٰهِ) deki (عَلَي)nın lamını, (مَرَضٌ) ،(مَخْمَصَةٌ) gibi kelimelerdeki mimleri sakın kalın okuma (بَرْقٌ) kelimesindeki be'yi de ince oku.

6- (نَعْبُدُ) nün be'sini, (يَعْلَمُونَ) gibi kelimelerdeki mim ve vav harflerini kalın okuma.

7- Be ve cim’in şiddet ve cehr sıfatlarını beyan et. Be'yi p, cim'i ç şeklinde okuma. Kef’i kaf, kaf’ı kef gibi yapma.

8- (حَصْحَصَ) ،(أَحَطْتُ) ،(أَلْحَقُّ) daki ha’ların; (يَسْقُونَ) (يَسْطُونَ) ve (مُسْتَقِيمٌ) deki sinlerin inceliklerini beyan et:

9- Ranın tekrir sıfatını yaparken, ra'yı çok mırıldatma. Çünkü iki ra'lı olur.

10- (اَلْحَمْدُ) gibi kelimelerdeki lam ve mim'in sükûnuna dikkat et. Kalkale gibi okuma.

11- Se (ث) yi sin, sin’i sad şeklinde okumaktan sakın. Sakın (ذ) i ze, ze’yi de zı (ظ) gibi okuma.

12- Kef ve te'nin şiddet sıfatlarını iyi göster.

13- Zı (ظ) yı dat (ض) gibi, (ض) ı da zı ve dal gibi okuma.

14- Bakara süresi 245. ayet-i kerimesinde geçen **(يَبْصُطُ)** ve Araf süresi 69. ayet-i kerimesinde geçen **(بَصْطَةً)** kelimelerindeki sad harfleri her ne kadar sad olarak yazılmışsa da sin olarak, yani (يَبْسُطُ) ve **(بَسْطَةً)** şeklinde okunur.

15- Tûr sûresi 37. ayet-i kerimesinde geçen (اَلْمُصَيْطِرُونَ) kelimesindeki sad harfi, sin olarak da sad olarak da okunabilir: (اَلْمُسَيْطِرُونَ - اَلْمُصَيْطِرُونَ) gibi.

16- Gaşiye süresi 22. ayet-i kerimesinde geçen ((بِمُصَيْطِرْ kelimesindeki sad harfi, sadece yazıldığı gibi sad olarak okunur.

HARFLERİN SIFAT TABLOSU

1-Hemze	: Cehr, şiddet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
2-Be	: Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, İzlak.
3-Te	: Hems, şiddet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
4-Se	: Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
5-Cim	: Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, ismat.
6-Ha	: Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,
7-Hı	: Hems, rihvet, infitah, isti’la, tefhim, ismat.
8-Dal	: Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, ismat.
9-Zel	: Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
10-Re	: Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, tekrir, inhiraf, izlak.
11-Ze	: Cehr, rihvet, safir, infitah, inhifad,terkik, ismat.
12-Sin	: Hems, rihvet, safir, infitah, inhifad, terkik, ismat.
13-Şın	: Hems, rihvet, tefeşşi, infitah, inhifad, terkik, ismat.
14-Sat	: Hems, rihvet, safir, ıtbak, istila, tefhim, ismat.
15-Dat	: Hems, rihvet, istitale,ıtbak, isti’la, tefhim, ismat.
16-Tı	: Cehr, şiddet, kalkale, ıtbak, isti'la, tefhim, ismat.
17-Zı	: Cehr, rihvet, ıtbak, isti’la, tefhim,ismat.
18-Ayın	: Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, terkik, ismat
19-Gayın	: Cehr, rihvet, infitah, isti'la, tefhim, ismat.
20-Fe	: Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, izlak.
21-Kaf	: Cehr, şiddet, kalkale, infitah, isti'la, tefhim, ismat.
22-Kef	: Hems, şiddet, infitah, inhifad, terkik,ismat.
23-Lam	: Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, inhiraf, terkik, izlak.
24-Mim	: Cehr, beyniyye, gunne, infitah, inhifad, terkik, izlak.
25-Nun	: Cehr, beyniyye, gunne, infitah, inhifad, terkik, izlak.
26-Vav	: Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,
27-He	: Hems, rihvet, infitah, inhifad, tetkik, ismat,
28-Ye	: Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,

SORULAR

1. Kur'an-ı Kerim'de bulunan fer’î harfler hangileridir?
2. Mahreç ne demektir ve mahalleri kaçtır?

3. Her harfi, tarif edildiği şekilde beşer kere çıkarmaya çalış.
4. Harfler çıkarılırken nelere dikkat edeceğiz?
5. Sıfat ne demektir, kaç kısma ayrılır?
6. Her bir sıfatı tarif edildiği şekilde, harfler üzerinde tatbik etmeye çalış.
7. Sıfatlar terk edilirse ne olur?
8. Önemli ikazlara dikkat et.
9. Harflerin mahreçlerinin şemasını incele.
10. Harflerin sıfat tablosunu tatbik ederek gözden geçir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde, kıraatta imamımız: İmam Asım ve Hafs rivayeti kıraatını anlatacağız. Bilhassa bu bölümde anlatılan hususları, her müslümanın gayet iyi bilmesi ve Kur'an-ı Kerim'i ona göre okuması farz olan dini vecibelerdendir.

Kıraatta imamımız olan “İmam Asım b. Ebi'n-Necud el-Kûfi “Tabiun”dandır. Yedi kıraat imamından biridir. Hicri 127 yılında vefat etmiştir. İmam Asım'ın bugün yaygın olan kıraatı, üvey oğlu “Hafs b. Süleyman” tarafından yapılan rivayettir. İmamımızın kıraati asırlar ilerledikçe, müslüman cemaatleri kıraat hususunda birleştirici bir dereceye yükselmiştir. Bugün ülkemiz dahil İslam dünyası içinde, Kur'an-ı Kerim %95 oranında İmam Asım'ın Hafs rivayeti üzerine okunmaktadır.

HARF-İ MED

Lugatta **med**: “Uzatmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Makablini (kendisinden bir önceki harfi) uzatan, çeken harfe: **“Harf-i med”** denir. Tecvidde med kelimesi iki anlamda kullanılır.

a- Medd-i tabii (tabii uzatma). Bu manada kasr (kısa, az uzatmak) kelimesi de kullanılır.

b- Medd-i mezid (tabii uzatma üzerine yapılan fazla uzatma).

Harf-i med üçtür: Vav **(و), **Ye **(ي), **Elif **(ا).** Fakat bu harfler her zaman harf-i med olmaz. Harf-i med olabilmeleri için şu şartların tahakkuk etmesi lazımdır:

Vav'ın harf-i med olabilmesi için:

l- Kendisinin sakin (harekesiz),

2-Makablinin de mazmûm (ötreli) olması gerekir.

(صُومُوا-قُومُوا-كُونُوا) kelimelerindeki vav harfleri gibi.

Ye'nin harf-i med olabilmesi için:

l- Kendisinin sakin,

2- Makablinin meksûr olması lazımdır. **(قِيلَ فِيهِ سِيرَ)** kelimelerindeki ya harfleri gibi.

Elif ise daima harf-i meddir. Çünkü kendisi daima sakindir. Makabli de daima meftûhtur. **(قَالَ- خَافَ)** kelimelerindeki elif harfleri gibi. Elif yazılış itibariyle ekseriyetle dikey vaziyette **(**ا**)** yazılır. Fakat bazen, kelime yapısı ile ilgili olarak ye **(**ى**)** ve bazen de mushaf-ı şerife mahsus

olmak üzere vav **(و)** şeklinde yazılır. **(رَمَى– اَلزَّكَوةُ– اَلصَّلَوةُ)** kelimelerinde olduğu gibi.

Bu üç med harfi **(نُوحِيهَا– أوتِينَا- أوذِينَا)** kelimelerinde toplanmıştır.

Yukarıda zikredilen **kasr**, iki manada kullanılır:

a- Medd-i tabii (tabii uzatma) nın terkedilmesi

b- Medd-i tabii (tabii uzatma) ki, tecvid ilminde bu manada kullanılır. Bazı Kur'an-ı Kerim baskılarında, mütekellim zamiri olan **(أنَا)** kelimesinin üçüncü harfi olan elifin altında görülen **(قصر)** işareti, bu kelimenin medd ile okunmayacağını yani hiç uzatılmayacağını ihtar eder. Yine **(جَزَاؤُهُمْ– أَبَاؤُهُمْ)** gibi kelimelerdeki vav'ların harf-i med zannedilmemesi için bu işaret konmuştur. Çünkü bu vavlar, hemzenin yazılış kaidesi ile alakalı olup, destek vavıdır. Kısacası: Altında **(قصر)** işareti bulunan vav veya elif; harf-i med değildir. Dolayısıyla uzatılmayacaktır.

SEBEB-İ MED

Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: **"Sebeb-i med"** denir. **Sebeb-i med** ikidir:

l- **Hemze**: **(ء)** Hemze, kendi aslî imlasıyla yazıldığı gibi, kelime içindeki yerine göre elif şeklinde de yazılır. Binaenaleyh, harekesi olan bütün elifler hemzedir. Hemze, kelimenin başında, ortasında ve sonunda vaki olabilir. Kelimenin başında vaki olan hemze iki kısma ayrılır:

a- Hemze-i kat'ı: Hem yazıda ve hem de okunuşta daima (yani, ibtida= başlangıç ve vasl=ulama halinde) bulunan hemzedir. **(مَاأنَا- أبَدٌ)** gibi.

b- Hemze-i vasıl: Yazıda mevcut, ibtida (okunmaya kendisi ile başlanma) halinde okunan, fakat vasl (kendisinden önce harekeli bir harf gelme) halinde okunmayan hemzedir. **(وَالْعَصْرِ اَلْعَصْرْ)** gibi.

Bu hemzelerden sadece: Harf-i medden sonra gelen ve kat'ı hemzesi olan hemze sebeb-i med olabilir. **(جَآءَ- مَاأنَا)** gibi.

Kelime başlarında dikey olarak, yani elif şeklinde yazılmış olan hemzelerden hemze-i vasl'a alamet olmak üzere, elifin üstüne yarım bir sad (ٱ), hemze-i kat'a alamet olmak üzere de, üstün ve ötre halinde elifin üzerine bir hemze (أ), esre halinde de elifin altına bir hemze (إ) yazılması itiyad edilmiştir. **(أكَلَ– أذُنٌ– إلَهٌ- والْعَصْرِ)** gibi.

2- Sükûn: Harekesizlik demektir, alameti de cezim **(ـْـ)** dediğimiz işarettir. **(لَمْ يَلِدْ)** gibi. Bu alâmeti taşıyan harfe, sakin harf denir.

Sakin harf, harf-i med ise bu işarete gerek yoktur. **(اَلْمِيزَانُ –اَلرُّوحُ)** gibi. Bir kelimede, med harfinden sonra sükûnlu bir harfin bulunması, med sebebi olur. Sükûn iki çeşittir:

a- Sükûn-u lâzım: Vakfen (durulunca) ve vaslen, (geçilince sabit olan sükuna: **"Sükûn-u lâzım"** denir **(لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ)** kelimelerindeki mim ve dal harflerinin sükunu gibi. Çünkü biz bu kelime üzerine vakf yapsak veya diğer bir kelimeye vasl yapsak, sükunlar oldukları gibi durur. Hiç değişmez.

b- Sükûn-u arız: Vakfen sabit, vaslen sakıt (düşen) olan sükûna: **"Sükûn-u arız"** denir. Yani asılda olmayıp, arızî bir sebeple meydana gelen sükûndur. Bu arızî sebep de vakıftır. Mesela: **(يَعْلَمُونَ)** kelimesi üzerinde vakf yapılırsa nûn harfinin üstünü düşer, yerine cezim gelir. **(يَعْلَمُونْ)** gibi. İşte bu sükûn arızîdir. Çünkü bu kelime üzerinde vakf yapılmasaydı, böyle bir sükûn meydana gelmeyecekti. Ayet sonlarındaki sükûnların çoğu böyledir. Arapça'da hareke üzerinde vakıf yapmak caiz olmadığından, vakıf halinde kelimenin son harekesi daima sükûna çevrilir.

Sükûnu lazım, kelime ortasında veya sonunda vaki olabilir ,(اَلْحَمْدُ) (لَمْ يَلِدْ) kelimelerindeki mim ve dal harflerinin sükûnu gibi. Sükun-u arız ise, sadece kelime sonunda vaki olabilir. Kelime başında ise bu sükûnlerin hiçbirisi bulunamaz. Çünkü sakin harf ile ibtida (okumaya başlamak) mümkün değildir.

SORULAR:

1- Harf-i med kaçtır? İzah ediniz.

2- **(عَلِيمٌ), (وَجِلَ), (خَوْفٌ), (يَكُونُ)** kelimelerinde harf-i med var mıdır? İzah ediniz.

3- Sebeb-i med ne demektir?

4- Sükûn-u lâzım ne demektir?

5- Sükûn-u lâzım ile sükûn-u arız arasındaki farkı anlatınız.

6- Fatiha süresindeki harf-i medleri ve sebeb-i meddleri bulunuz ve birer birer izah ediniz.

MED VE ÇEŞİTLERİ

Daha önce de zikredildiği gibi, lugatta **med**: "Uzatmak" demektir. Tecvid ilminde ise: Bir harfin üç harekeden biri doğrultusunda uzatılarak okunmasına **"med"** denir. Medler iki kısma ayrılır.

a- Medd-i asli,

b- Medd-i fer'i. Şimdi bunları izah edelim.

a- MEDD-İ ASLİ

Buna; "**Medd-i tabii**" de denir ki, bu daha meşhurdur. Med harflerinden ayrılmayan, med harfinin zatı ile kaim olan medlere: **"Aslî (tabii) med"** denir. Tarifi şöyledir:

Medd-i Tabii: Bir kelimede harf-i medden biri bulunur, sebeb-i medden hiçbiri olmazsa o kelime: **"Medd-i Tabiî"** olur. (**قَالوُا**), **(قَاتَلَ). (سِيرُوا)** kelimelerinde olduğu gibi.

(قَالَ): Medd-i Tabii olur. Çünkü kafı çeken harf-i medden elif var. Sebeb-i medden ise hiçbiri yoktur.

(حَكِيماً) ve **(عَلِيمًا)** gibi iki üstünlü kelimeler üzerinde vakıf yapılacak olursa, iki üstünden bedel elif üzerine vakıf yapılır ve medd-i tabii olur. Fakat durulmayıp geçilirse, medd-i tabii olmaz.

Yukarıdaki misallerde, harf-i medd hem okunuşta hem de yazılışta vardır. Bazen okunuşta olur, fakat yazılışta bulunmaz. Bu durum, vav ve ye harflerinde olur. İleride zamir bahsinde de beyan edileceği gibi,(bak. Sh: 47) kelimenin aslından olmayan ve he **(ه)** şeklinde yazılan ve zamir olan he **(ه)** lerin harekesi ötre olunca, onu çeken gizli bir vav vardır. Buna: "**Vav-ı mukadder**" denir. **(لَهُ)** deki he **(ه)** gibi. Hareke esre olunca, onu çeken gizli bir ye vardır. Buna da: **"Ya-ı mukadder"** denir. **(بِهِ)** deki he **(ه)** gibi. Bu durumda da, bu zamirden sonra sebeb-i medden hiçbiri vaki olmazsa, o yerde de medd-i tabii olur. **(لَهُ مَالٌ)** gibi.

Hükmü: Medd-i tabii bir elif miktarı çekilir. Farzdır. Bir eliften eksik veya fazla çekmek lahn-ı celi (ağır ve açık hata. Bak. Sh: 60) olur. Haramdır. Bir elif miktarı, iki hareke miktarına eşittir. Bu harekenin birisi med harfinden önceki harfe, diğeri ise med harfine aittir. Bu da bir parmak kaldırıp indirecek kadar zaman miktarı olarak kabul edilir. Bu izah, sadece teorik bir ifadedir. Bunların tatbikatını fem-i muhsin'den öğrenmek gerekir.

SORULAR

l - Medd-i tabii ne zaman olur? Bir misalle açıklayınız.

2- **(جَاءَ), (سِيرَ), (خَوْفٌ)** kelimelerinde medd-i tabii var mıdır? İzah ediniz.

MEDD-İ FER'İ

Sebeb-i meddin bulunmasından dolayı asli medd üzerine ziyade yapılmak suretiyle meydana gelen medlere: **"Medd-i fer'i"** denir. Buna **"medd-î mezid"** de denir. Fer'î med beş kısma aynlır:

l- Medd-i muttasıl,
2- Medd-i munfasıl,
3- Medd-i lazım,
4- Medd-i arız,
5- Medd-i lin.

Şimdi bunları beyan edeceğiz, inşaALLAH.

MEDD-İ MUTTASIL

Bitişik medd demektir. Harf-i med ile sebeb-i meddin aynı kelimede yanyana bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir.

Tarifi: Bir kelimede harf-i medden sonra, sebeb-i medden hemze vaki olursa, o kelime medd-i muttasıl olur. **(سُوءَ), (جَاءَ), (جِىءَ), (مَلاَئِكَةٌ)** kelimelerinde olduğu gibi.

(جَاءَ) Medd-i muttasıldır. Çünkü cimi çeken harf-i medden elif var. Sebebi medden de hemze var. İkiside aynı kelimede yan yana vaki oldukları için medd-i muttasıl olmuştur.

Hükmü: Medd-i muttasılın meddi, vacibtir. Çünkü muttefekun aleyhdir. Yani kıraat ilminde imam olan kurraların hepsi medd etmiştir. Hiçbiri kasr (bir elif miktarı okumak, medd-i tabii gibi) yapmamıştır. Medd-i muttasıl, Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetinde -4- elif miktarı uzatılır. Kur'an-ı Kerim, **"Hadr"** (süratli okuyuş. Bak. Sh: 61) üzere okunuyorsa iki elif miktarına inilebilir. Bundan az medd etmek caiz değildir. Tahrimen mekruhtur.

Vazife: Nasr **(إِذَا جَاءَ)** süresinde geçen medd-i tabii ve medd-i muttasılları tesbit ediniz ve bir bir izah ediniz.

MEDD-Î MUNFASIL

Ayrı medd demektir. Harf-i med ile sebeb-i meddin ayrı iki kelimede bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir.

Tarifi: Harf-i medden sonra sebeb-i medden hemze gelir ve ikisi de ayrı ayrı iki kelimede, fakat yan yana vaki olurlarsa bu durumda medd-i munfasıl olur. **(إِنَّا اَعْطَيْنَا), (وَمَا اَنْزَلَ), (فَلاَ تُزَكُّوا اَنْفُسَكُمْ), (يَا اَيُّهَا)** kelimelerinde olduğu gibi.

(وَمَا اَنْزَلَ): Medd-i munfasıldır. Çünkü mimi çeken harf-i medden elif var. Sebeb-i medden de hemze var. İkisi yan yana, fakat ayrı iki kelimede vaki olduğu için medd-i munfasıl olmuştur.

Daha önce anlattığımız vav-ı mukadder veya ya-ı mukadder'den sonra (bak. Sh: 27) sebeb-i medden hemze vaki olursa, yine meddi munfasıl olur. (بِهِ اِيمَاناً) kelimesinde olduğu gibi; Müennes işaret ismi olan **(هَذِهِ)** için de hüküm aynıdır.(**اِنَّ هَذِهِ اُمَّتُكُمْ**) ayet-i kerimesinde olduğu gibi.

Harf-i meddin bulunduğu kelime üzerinde vakıf yapılacak olsa, sebeb-i meddin bulunmamasından dolayı, medd-i munfasıl da ortadan kalkmış olur.

Hükmü: Medd-i munfasılın meddi, caizdir. Çünkü muhtelefun fihdir. Yani bazı kurra, medd-i tabiînin medd miktarından fazla medd ettiler. Bazı kurra da kasr ettiler. Medd-i munfasıl, Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetinde -4- elif miktarı uzatılır. Kur'an-ı Kerim, **"Hadr"** üzere okunuyorsa, bir elif miktarına inilebilir.

SORULAR:

1- Medd-i muttasılı tarif ediniz. Bir misal veriniz.

2- Medd-i munfasılı tarif ediniz. Bir misal veriniz.

3- Medd-i muttasıl ile medd-i munfasıl arasında bulunan farklılıkları tespit ediniz.

MEDD-İ LAZIM

"Lazım" lügatta: "Lüzumlu, gerekli" manasına gelir. Medd-i Lazımın **tarifi:** Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûnu lazım vaki olursa, o kelime **"medd-i lazım"** olur. Bu şekilde meydana gelen meddi, bütün kıraat imamları medd ile okudukları için, bu isim verilmiştir. Medd-i lazım -4- türlüdür.

1- Medd-i lazım kelime-i müsekkale; Kelime-i müsekkale, idgamlı kelime demektir. **İdgam:** Aynı cinsten olan ve yan yana bulunan iki harften birincisinin ikinciye katılarak, girdirilerek birlikte okunmalarından ibarettir ki, şedde bunun alametidir. Bu türlü kelimelerde medd harfinden sonra gelen sakin harf, idgamlı (şeddeli) durumdadır. Arabçada şedde ağırlık ifade ettiğinden, medd-i lazımın bu türlüsü: **"Medd-i Lazım kelime-i müsekkale"** olarak isimlendirilmiştir. Misal:

(حَاجَّ حَاجْجَ) (حَافِّينَ حَافِفِينَ)

(اَلْحَاقَّةُ) : Medd-i lazım kelime-i müsekkaledir. Çünkü ha'yı çeken harf-i medden elif var. Sebeb-i medden de birinci kafın sükun-u lazımı var. İkisi de aynı kelimede bulundukları için medd-i lazım; sükûn-u

lazımlı harf idgamlı olarak vaki olduğu için de kelime-i müsekkale olmuştur.

Şayet, harf-i med ile sebeb-i med aynı kelimede yan yana vaki olmazsa, iki ayrı kelimede, mesela: Harf-i med birinci kelimenin sonunda, sebeb-i medd ikinci kelimenin başında bulunacak olursa, bu durumda medd-i lazım olmaz. Yazıda mevcud olan harf-i med, kıraat esnasında iskat edilir (düşürülür). (إِذَا السَّمَاءُ), (مَا الْقَارِعَةُ)gibi.

2- Medd-i lazım kelime-i muhaffefe: Bu durumda üzerinde sükûn-u lazım vaki olan harf cezimlidir. Arabçada cezim hafiflik ifade ettiğinden, medd-i lazımın bu türlüsüne "**Medd-i lâzım kelime-i muhaffefe**" denilmiştir. **(** أَأَلْآنَ آلْآنَ**)** gibi. Bu kelime medd-i lazım kelime-i muhaffefe'dir. Çünkü hemzeyi çeken harf-i medden elif var. Sebeb-i medden de lamın sükun-u lazımı var. İkisi de aynı kelimede bulundukları için medd-i lazım, sükun-u lazımlı harf idgamsız olarak vaki olduğu için de kelime-i muhaffefe olmuştur.

3- Medd-i lazım harf-i müsekkal. Harf-i müsekkal: Kendisinde idgam (şedde) bulunan harf demektir. Fakat harfi müsekkal'de hakikatta şedde bulunmaz. Üzerinde sükûn-u lazım bulunan harften sonra aynı cinsten harfin gelmesi sebebiyle, telaffuz halinde şedde varmışcasına okunur. **(**اَلِفْ لاَمْ مِيمْ الم**)** deki lâm gibi. Buradaki lâm, harf-i musekkal'dir. Çünkü lam'ı çeken harf-i medden elif var. Sebeb-i medden de mimin sükûn-u lazımı var. Sükûn-u lazımlı olan mim harfi, yine ikinci bir mime uğradığı için, telaffuzda idgam olunarak. **"Medd-i lazım harf-i musekkal"** olmuştur.

4- Medd-i lazım harf-i muhaffef: Bu durumda, üzerinde sükûn-u lazım bulunan harf, idgamsızdır. **(** اَلِفْ لاَمْ مِيمْ الم**)** deki mim gibi. Çünkü mimi çeken harf-i medden ye var. Sebeb-i medden de mimin sükûn-u lazımı var. İdgam durumu da olmadığı için **"Medd-i lazım harf-i muhaffef"** olmuştur. **(**اَلِفْ لاَمْ رَا الر**)** daki lam da böyledir.

Hükmü: Medd-i lazımın meddi, vacibtir. Çünkü bütün kıraat imamları medd-i lazımın -4- elif miktarı med edilmesinin lüzumu üzerinde ittifak etmişlerdir. Binaenaleyh, hadr kıraatında bile olsa, bu miktardan az meddetmek doğru değildir.

SORULAR:

1- Fatiha süresi ile Bakara süresinin ilk sayfası üzerinde, şimdiye kadar öğrendiğimiz tecvid kaidelerinin tatbikatını yapınız.

2- Sukun-u lazım ne demektir? Bir misalle açıklayınız.

3- Medd-i lazımın tarifini yapınız.

4- Musekkal ile muhaffefeyi birbirinden nasıl ayırd ederiz?

5- **(مَا الْحَاقَّةُ)** Burada hem harf-i med ve hem de sükûn-u lazım bulunmaktadır. Neden medd-i lazım olmuyor?

6- Meddi lazımın hükmünü beyan ediniz.

MEDD-İ ARIZ

Lugatta **arız:** "Önce yokken sonradan gelip çatan, musallat olan" gibi manalara gelmektedir. Medd-i arızın **tarifi** şöyledir: "Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız vaki olursa bu durumda medd-i arız olur. **(يَفْعَلُونَ)**, **(يَقُولُ)** kelimeleri vakıf halinde medd-i arız olurlar.

(يَعْلَمُونَ) : Medd-i arızdır. Çünkü mim'i çeken harf-i medden vav var. Vakıf halinde sebeb-i medden de nun'un sükûn-u arızı var. Binaenaleyh, medd-i arız olmuştur.

Görüldüğü üzere medd-i arız; harf-i medden sonra gelen harf üzerinde vakıf yapıldığı zaman meydana gelmektedir. Halbuki vakıf yapılmayıp, vasl yapılacak olursa, sükûn-u arız kalktığından medd-i arız da ortadan kalkmış olur. Bu durumda **medd-i tabii** olur. Medd-i arıza **"medd-i vakıf"** da denilmiştir.

Hükmü: Medd-i arızın medd-i caizdir. Medd-i arızın med miktarındaki vecihler, üzerinde sükûn-u arız vaki olan harfin aslî harekesine göre değişmektedir.

l- Eğer sükûn-u arızın üzerinde vaki olduğu harfin aslî harekesi üstün ise, bu durumda bütün kıraat imamlarına göre -3- vecih caizdir.

a- Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

b- Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

c- Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur. **(يَعْلَمُونَ), (يَنْصُرُونَ), (يَكْتُبُونَ), (يَخْرُجُونَ)** kelimelerinde olduğu gibi.

2- Eğer, üzerinde sükûn-u arız vaki olan harfin aslî harekesi esre ise, -4- vecih caizdir. a-Tûl, b- Tevessut. c- Kasr, d- Kasr ile revm. **(مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ), (يَا عِبَادِ), (خَافُونِ)** gibi.

Revm: Lugatta, **"taleb etmek"** demektir. Tecvid ilminde ise: "Gizli ses ile harfin harekesini taleb etmeye, yani harekeyi hafif bir sesle okumaya: **"Revm"** denir. Bu durumda, esre harekesinin çok azı kalır. Üçte biri kadar. Revmin nasıl yapılacağını, fem-i muhsinden öğrenmelidir. Esrede olduğu gibi ötrede de revm yapılabilir. Üstünde yapılmaz. Revm, vasıl hükmünde olduğu için ancak kasr ile revm yapılabilir. Tûl ve tevessut ile revm yapılmaz. Revm, harekenin durumunu açıklamak için yapılan bir beyandır. Bunu gözleri görmeyen âmâlar, kulakları vasıtasıyla idrak edebilirler.

3- Eğer, üzerinde sükûn-u arız vaki olan harfin asli harekesi ötre olursa -7- vecih caizdir, a- Tul, b- Tevessut, c-Kasr, d- Tûl ile işmam, e- Tevessut ile işmam, f- Kasr ile işmam, g- Kasr ile revm.

İşmam: Lugatta, "koklatmak" manasına gelir. Tecvid ilminde ise, sükundan sonra ötre harekesine işaret ederek dudakların ileriye doğru toplanması, yumulmasıdır. Harekeyi beyan etmek için dudaklarla yapılan işmam, gözleri gören ve fakat kulakları duymayan sağırlara mahsustur. (وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ), (نَصُومُ), (يَقُولُ) gibi.

Kıraatta imamımız İmam Asım hazretleri, Yusuf süresindeki:

(لاَ تَأْمَنَّا) dan başka yerde işmam yapmadı. Aslı (لاَ تَأْمَنُنَا) idi. Revm de hiç yapmamıştır. Halen memleketimizde her ikisi de yapılmamaktadır. Medd-i arızın **"tûl"** okunması efdal görülmüştür.

SORULAR:

1- Medd-i arız ne zaman meydana gelmektedir?

2- Medd-i arızın hükmü nedir? Açıklayınız.

3- Şimdiye kadar gördüğümüz tecvid kaidelerinin tatbikatını, namaz sureleri üzerinde yapınız.

MEDD-İ LİN

"Lîn": Lügatta, **"yumuşak olmak"** manasına gelir. Medd-i lin'in tarifi şöyledir: "Bir kelimede harf-i linden (bak. Sh: 18) sonra sebeb-i medden sükûn -lazım veya arız- vaki olursa, buradaki med: Medd-i lin" olur. Misal: (عَلَيْهِ) gibi. Bu kelime üzerinde vakıf yapıldığında medd-i lin meydana gelir. Çünkü harf-i linden ye var. Sebeb-i medden de he'nin sukun-u arızı vardır.

Hükmü: Medd-i lin'in medd durumu, harf-i linden sonra gelen sükûnun cinsine bağlıdır. Şöyleki:

1- Eğer harf-i linden sonra gelen sükûn, sükûn-u lazım ise: -2- vecih caizdir. **Tûl** ve **tevessut**. Fakat tûl ile okumak bütün kurraca tercih edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu şekilde kelime iki yerde bulunmaktadır.

a- Meryem süresinin evvelinde bulunan:

(كهيعص كَافْ هَا يَا عَيْنْ صَادْ) mukattaa harflerindeki (ع عَيْنْ) lafzı.

b- Şura süresinin başında bulunan

(حم عسق حَا مِيمْ عَيْنْ سِينْ قَافْ) mukattaa harflerindeki (ع عين) lafzı.

2- Eğer harf-i linden sonra gelen sükûn, sükûn-u arız ise o zaman medd-i linin medd durumu, medd-i arızda olduğu gibi, üzerinde sükûn-u arız vaki olan harfin asli harekesine bağlıdır. Mesela: **(اَلْيَوْمَ)** de üç vecih, **(عَلَيْهِ)** de dört vecih, **(وَلاَ نَوْمٌ)** de yedi vecih caizdir.

Bu izahattan anlaşıldıki: Medd-i lin, aslında medd-i lazım ve medd-i arıza benzemektedir. Medd-i lini onlardan ayıran husus: Harf-i medd yerine harf-i linin bulunmuş olmasıdır.

SORULAR:

1- Kureyş süresindeki medd-i linleri gösteriniz.

2- Harf-i lin ile harf-i med arasındaki farkı belirtiniz.

MEDD-İ TA'ZİM VE TEBRİE

Buraya kadar zikrolunan meddlerin hepsi, lafzî sebeplere göre olan medlerdir. Bir de manevi sebeplere göre meddler vardır ki, bunlar da iki tanedir.

1- Medd-i ta'zim: Bu medd, kelime-i tevhid **(لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ)** daki nafiye la (لا) sına aittir. Buna: **"Medd-i mübalağa"** da denir. Çünkü buradaki meddin mübalağalı bir şekilde yapılması, ALLAH'tan başkasından ulûhiyyeti nefy içindir. Zaten, burası bizim kıraatta da medd-i munfasıl olmak üzere -4- elif miktarı çekilmektedir.

2-Medd-i tebrie : La-i tebriyyeye (cinsten hükmü nefyeden la'ya) ait bir meddir. **(لاَ رَيْبَ), (لاَ شَرِيكَ لَهُ)** gibi. Bunlarda zahirde bir sebep olmadığı halde, aslından ziyade medd etmek caizdir. Fakat tevessut efdaldir.

Med konusunda dikkat edeceğimiz hususlar :

1- Kur'an-ı Kerim'i okurken medler, okuyuş tarzıyla orantılı olmalıdır. Hadr tarzındaki bir okuyuşta medler en az ne kadar çekiliyorsa, o miktar çekilmelidir. Hadr ile okurken, medleri tertile göre çekmek; bir laubalilik ve başı bozukça bir harekettir. Adabına uygun olan: Medlerin, sükunların, idgamların hülasa bütün tecvid hükümlerinin aynı ölçüde ve birbirlerine mütenasib olmalarından ibarettir. Sağlam okuyan ve okuduğuna saygı gösteren okuyucunun aklı ağzında olmalıdır.

2- Medler mütevatir kıraat imamlarından nakledilen mertebelerde okunmalı. Mütevatir med miktarları, ictihadi bir durum değildir. Kur'an-ı Kerim okuyan, kimin kıraatına göre okuyorsa bütün okuyuş vecihlerinde ona uyması gerekir.

3- Kur'an-ı Kerim okuyan kimse, medlerde; imamının okuduğu bütün mertebeleri okuyabilir. Caiz gördüğü mertebeler arasında tercih yapabilir. Mesela İmam Asım kıraatı ve Hafs rivayetiyle okuyan kimse muttasıl, munfasıl, lazım meddleri dört elif okumak durumundadır. Arız med, yerine göre dört eliften bir elife kadar inebilir.

4- Medlerin okunuşunda tecvid kaidesini bozan musiki ve nağmeyi tecvide uydurmalı, tecvid kaidesini musikiye ve makama hakim kılmalıdır.

5- Medlerin icrasında, med sebeblerinin gösterilmesine itina edilmeli ve hassas davranılmalıdır. Med sebebi olan hemze ve sükunun iskatına, hazfine veya teshiline meydan verilmemelidir.

VAZİFE: Meddler bahsi burada bitmektedir. Binaenaleyh, buraya kadar görülen konuları iki defa okuyunuz ve bir kere de anlatınız.

TENVİN VE SAKİN NUN

Tenvin, Lügatta: **"Nunlamak"** demektir. Tecvid ilminde ise, **Tenvin:** "İsmin sonunu sakin nun ile okumaktır". Daha kolay bir ifadeyle şöyle de denebilir: "İki üstün, iki esre ve iki ötreye tenvin denir."

Sakin nun: Cezimli, üzerinde cezim işareti bulunan nun demektir. Tenvin, daima kelimenin sonunda bulunur. Sakin nun ise hem kelime ortasında, hem de sonunda bulunabilir.

Tenvin ve sakin nunun, tecvidde özel bir yeri vardır. Tenvin veya sakin nundan sonra vaki olan harfe göre mutlaka bir tecvid meydana gelir. Binaenaleyh, Kur'an-ı Kerim okuyanların tenvin ve sakin nunlar üzerinden geçerken çok dikkatli olmaları ve meydana gelen tecvid olayını titizlikle uygulamaları gerekir. Şimdi bunları sırasıyla görelim.

SORULAR:

1- Tenvin ne demektir? İzah ediniz.

2- Sakin nunun tarifini yapınız.

3- Namaz sürelerinde geçen tenvin ve sakin nunları tesbit ediniz.

İHFA

İhfa: lügatta: **"Örtmek ve gizlemek"** demektir. Tecvid ilminde ise: "İzhar ile idgam arasında şeddeden uzak, gunnenin baki kalmasıyla okumaya ihfa" denir. İhfa harfleri -15- tanedir.

(ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك)

Tarifi: Tenvin veya sakin nundan sonra, işte bu ihfa harflerinden biri bulunursa, ihfa olur. Misal: **(فَتْحٌ قَرِيبٌ), (غَنِيٌّ كَرِيمٌ), (عَنْ صَلاَتِهِمْ)** Bu misallerde, ihfa harfleri tenvin veya sakin nundan sonra vaki olmuşlardır. İhfa harfleri, bellemede kolaylık olsun diye, şu beyitte bulunan kelimelerin başlarında bir araya getirilmişdir.

"صِفْ ذَا ثَنَا جُودَ شَخْصٍ قَدْ سَمَا كَرَماً ضَعْ ظَالِمًا زِدْ تُقَى دُمْ طَالِبًا فَتَرَى"

İhfa yapılırken: Tenvin veya sakin nunun telaffuzu esnasında, zatının tamamen kalkması, buna karşılık gunne sıfatının (Bak. Sh:17) baki kalması esastır. Böyle olunca da nunun mahreci, kendi mahreci olan dil ucu ile onun hizasındaki iki üst ön dişlerin etlerinden, gunnenin mahreci olan genize (hayşuma) intikal etmiş olur. İhfanın yapılışında dilin bir fonksiyonu yoktur. İhfa yapılırken dil ucu boşta kalmalı, alt veya üst tarafından herhangi bir yere değmemelidir. İhfada gunne mutlaka baki kalmalıdır. İhfa yaparken, idgamdan ve sakin nunu şeddeli gibi okumaktan kaçınmak lazımdır. Bilhassa sakin nunun ihfasında, nundan önce bir med harfinin doğmasına meydan vermemelidir. Meselâ **(كُنْتُمْ)** kelimesini **(كُونْتُمْ)** şeklinde, **(عَنْكُمْ)** kelimesini **(عَانْكُمْ)** şeklinde okumak gibi. Bu şekildeki bir okuyuş büyük bir hatadır. Namazı bozar. İhfayı yaparken, ihfanın müddeti tamam olmadan, sakin nun veya tenvini takip eden ihfa harfinin mahrecine varılmamalıdır.

Bu gibi hatalar daha çok **(اَنْفُسَكُمْ), (يَتِيماً فَاوَى)** kelimelerinde olduğu gibi fe harfinde yapılan ihfada görülmektedir. Eğer ihfanın müddeti tamam olmadan, fe harfine geçilecek olursa bir vav sesi duyulmaktadır.

Hükmü: İhfanın yapılması vaciptir. İhfanın müddeti: Bir buçuk harf miktarıdır. Diğer bir ifadeyle bir elif miktarıdır.

İZHAR

İzhar: lugatta: **"Açıklamak. beyan etmek, ortaya çıkarmak"** demektir. Tecvid ilminde ise "iki harfin arasını birbirinden ayırıp açarak, ihfasız ve idgamsız olarak okumaya izhar" denir. İzhar harfleri -6- tanedir. **(ا ح خ ع غ ه)**

Tarifi: Tenvin veya sakin nundan sonra, işte bu izhar harflerinden biri bulunursa, bu halde izhar olur. **(مَنْ آمَنَ), (مِنْ خَوْفٍ), (غَفُورٌ حَلِيمٌ)** gibi. Bu misallerde, izhar harfleri tenvin veya sakin nundan sonra vaki olmuşlardır. İzhar harfleri, bellemede kolaylık olsun diye, aşağıdaki kelimelerin başlarında bir araya getirilmiştir.

(اَللهُ حَيٌّ خَالِقٌ عَدْلٌ غَنِيٌّ هَادٍ)

İzharda şunlara dikkat edilmelidir: Sakin nun veya tenvinin zatları açıklanmalı, sükûn üzerinde sekte yapılmamalıdır. İzhar harflerinden

tamamen ayrılmamalı. Nunun sükûnu kalkale yapılmamalıdır. Sükûn üzerinde de lüzumundan fazla durulmamalıdır.

Hükmü: Vacibtir.

SORULAR

1- İhfa ne demektir ve ne zaman meydana gelir?
2- İzhar ne demektir ve ne zaman meydana gelir?
3- Felak süresindeki ihfa ve izharları tesbit ediniz.

İKLAB

İklab: Lugatta: **"Döndürmek ve çevirmek"** demektir. Tecvid ilminde ise: " Tenvin veya sakin nunu, be **(ب)** harfine uğradığı zaman halis mim **(م)** harfine çevirerek, hasıl olan mim harfini be harfi indinde gunne ile beraber ihfa etmeye" denir. Mim'in gunnesi biraz akıtılır. Yani dudaklar bastırılmadan hafif tutma yapılır.

İklab harfi sadece be **(ب)** harfidir. Tenvin veya sakin nundan sonra be harfi gelirse iklab olur. **(لَيُنْبَذَنَّ)**, **(مِنْ بَعْدِ)**, **(سَمِيعٌ بَصِيرٌ)** Bu misallerde: İklab harfi, tenvin veya sakin nundan sonra vaki olmuştur. İklab yapılırken tenvin ile sakin nunu, şeddeli mime çevirmekten kaçınmak gerekir. İklab'da şedde yoktur. **(أَنْ بُورِكَ)** kelimesini **(اَمُّورِكَ)** şeklinde okumak gibi ki çok büyük bir hatadır.

Hükmü: Vacibtir. İklabın müddeti: Birbuçuk elif miktarıdır.

SORULAR:

1- İklab ne demektir ve ne zaman meydana gelir.

2- Buraya kadar gördüğümüz tecvid kaidelerinin tatbikini namaz sureleri üzerinde yapınız.

İDGAM VE ÇEŞİTLERİ

İdgam; lügatta: "Gizlemek, bir şeyi başka bir şeye girdirmek, katmak, şedde ile iki harfi bir harf yapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Sakin bir harfi, kendisinden sonra gelen harekeli ikinci bir harfe idhal edip(girdirip) şeddeli bir harf yaparak okumaya denir. İdgamı gerektiren bir sebep bulunmadıkça, idgam yapılmaz. Şimdi bunları teker teker inceleyelim.

1- İDGAM MEA'L-GUNNE

Gunneli idgam demektir. İdgam mea'l-gunne harfleri:

(يَمْنُو: و ن م ي) olup, -4- tanedir. Tenvin veya sakin nundan sonra bu harflerden birisi gelirse idgam mea'l-gunne olur. Misal: **(خَيْرًا يَرَهُ**), **(فَضْلاً مِنَ اللهِ)**, **(مِنْ وَرَائِهِمْ)** **(مَلِكًا نُقَاتِلْ)**, **(سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ)**, **(وَمِنْ مَاءٍ)** . Bu misallerde, idgam mea'l-gunne harfleri, tenvin veya sakin nundan sonra vaki olmuşlardır. Görüldüğü üzere sakin nun veya tenvinin bu harflerden nun ve mim'e idgamı tam, ye ve vav'a idgamı ise nakıs yapılır. Tam idgam halinde idgam olunan harf (sakin nun veya tenvin) in zatı ve sıfatı, kendisine idgam edilen harfin (mim ve nun) içinde tamamen kaybolmaktadır. Nakıs, idgam halinde ise, idgam olunan harfin zatı ve sıfatı; vav ve ye'de tamamen kaybolmaz, yarı yarıya görünür. Bu durumda ses hem ağızdan, hem de burundan gelir.

Eğer sakin nun ile idgam mea'l-gunne harflerinden vav veyahut ye aynı kelimede bulunurlarsa, bütün kıraat imamlarının ittifakı ile izhar olur. İdgam mea'l-gunne olmaz. Kur'an-ı Kerim'de bu türlü kelime dört tanedir. Bunlar şunlardır: **(اَلدُّنْيَا -صِنْوَانٌ -قِنْوَانٌ -بُنْيَانٌ)**. Bu kelimeler **(بُيَّانٌ- قِوَّانٌ -صِوَّانٌ -اَلدُّيَّا)** şeklinde okunmazlar.

Hükmü: Vacibtir. İdgam Mea'l-gunnenin müddeti: Bir elif miktarıdır.

(ن) ve **(يس)** kelimelerinden sonra gelen **(و)** harfi İmam Asım ve Hafs rivayetine göre hem izhar hem de idgamla okunabilir:

(ن وَالْقَلَمِ), **(يس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ)**

2- İDGAM BİLA GUNNE

Gunnesiz idgam demektir. Bu durumda idgam var, gunne yoktur. İdgam bila gunne harfleri; lam **(ل)** ve ra **((ر= (لرْ)** olup, iki tanedir. Tenvin veya sakin nundan sonra bu harflerden biri gelirse, idgam bila gunne olur. **(هُدًى لِلْمُتَّقِينَ)**, **(مِنْ رَبِّهِمْ)** gibi. Bu misallerde, idgam bila gunne harfleri, tenvin veya sakin nundan sonra vaki olmuştur.

Hükmü: Vacibtir.

SORULAR:

1- İdgam mea'l-gunne ne demektir? Ne zaman meydana gelir?

2- İdgam bila gunne ne demektir? Ne zaman meydana gelir?

3-İDGAM-I MİSLEYN

Önce **"misleyn"** in tarifini yapalım. Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harfe **"misleyn"** harf denir. O halde mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse,

sakin olan birinci harfin, harekeli olan ikinci harfe idgam edilmesine **"idgam-ı misleyn"** denir. Bu İdgam iki çeşittir.

I- İdgam-ı misleyn mea'l-gunne (gunneli idgam-ı misleyn): Bu da iki durumda meydana gelir:

a- Sakin nun **(نْ)** dan sonra harekeli nun geldiği zaman. Misaller.

(وَمَنْ نُعَمِّرْهُ), (مَنْ نَشَاءُ), (مِنْ نَارٍ)

b-Sakin mim **(مْ)** den sonra harekeli mim geldiği zaman. Misaller.

(اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ), (عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ), (مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا)

Bu arada sakin mim **(مْ)** 'in hallerini belirtelim ki, sakin mim'in üç hali vardır.

1- Sakin mim, kendisinden sonra gelen harekeli mim harfine uğrarsa, yukarıda görüldüğü üzere, **"idgam-ı misleyn mea'l-gunne"** olur.

2- Sakin mimden sonra **be (ب)** harfi geldiği zaman **"ihfa"** olur. Buna **"İhfa-ı şefevi"** (dudak ihfası) denir. **(مَا لَهُمْ بِهِ - اَمْ بِهِ)** gibi. Mim, dudaklara bastırmadan ve kısmen gizlenerek okunur. "Gunnede de hafif tutma yapılır.

3- Sakin mimden sonra, **be (ب)** ve **mim (م)**'den başka harflerden biri geldiği zaman izhar olur. Buna **"İzhar-ı şefevi"** denir. **(هُمْ فِيهِ)**, **(اَلْحَمْدُ)**, **(لَكُمْ دِينُكُمْ)**, **(وَلَهُمْ عَذَابٌ)** gibi. Bu durumda mim tutma yapılmadan, tabii olarak okunur. Mimin gunne sıfatı da normalden fazla uzatılmadan okunur.

II- İdgam-ı misleyn bila gunne (gunnesiz idgam-ı misleyn): **Nun** (ن) ve **mim (م)** harflerinin dışında kalan harfler, birbirlerine uğradığı zaman olur.

(قَدْ دَخَلُوا), **(بَلْ لَجُّوا)**, **(آوَوْا وَنَصَرُوا)**, **(اِضْرِبْ بِعَصَاكَ)** gibi.

Hükmü: Vacibtir.

SORULAR:

1- İdgam misleyn ne demektir? Ne zaman meydana gelir?

2- Sakin mimin kaç hali vardır? İzah ediniz.

4- İDGAM-I MÜTECANİSEYN

Önce **"Mütecaniseyn"** in tarifini yapalım. Mahreçleri bir, sıfatları ayrı olan iki harfe **"Mütecaniseyn"** denir. Mütecanis iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldikleri zaman birinci harfin ikinci harfe idgam edilmesine: **"İdgam-ı mütecaniseyn"** denir. İdgam

mütecaniseyn harfleri, Kıraat-ı İmam Asım ve Rivayet-i Hafs'a göre üç mahreç üzerindedir.

1- Tı (ط) dal (د) te (ت) mahreci. Bu üç harf kendi aralarında idgam olunurlar. Bu üç harfin mahreçleri birdir. Dil ucu ile üst ön dişlerin dipleri. Fakat sıfatları ayrı ayrıdır. Çünkü **tı** harfinde istila ve ıtbak, **dal** ve **te** harfinde de inhifad ve infitah sıfatları, ayrıca **dal** harfinde cehr sıfatı ve **te** harfinde de hems sıfatı vardır. Bu harfler, birincisi sakin ikincisi harekeli olarak vaki oldukları zaman, birincisi ikincisine idgam edilerek okunurlar. Misaller:

(وَدَتْ طائِفَةٌ وَدَّ طَّائِفَةٌ), (عَبَدْتُمْ عَبَتُّمْ)

(اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللهَ اَثْقَلَدَّ عَوَا اللهَ), (فَرَّطْتُمْ فَرَّطتُّمْ)

Görüldüğü üzere, dal ve te birbirlerine, te ve tı da birbirlerine idgam olmaktadır. Tı ile dal arasındaki idgam için Kur-an'ı Kerim'de misal yoktur. Birinci harf, ikinci harfin cinsine tamamen çevrilerek okunuyorsa, meydana gelen idgama: **Tam İdgam** denir. Bu çevirme kısmen olursa, mesela: Zatıyla oluyor, sıfatıyla olmuyorsa, bu takdirde: **Nakıs idgam** meydana gelmiş olur. Binaenaleyh tı harfinin itbak ve isti'la sıfatlarını göstermek, idgama mani olan kalkale sıfatını terketmek suretiyle nakıs idgam yapılmasında; te harfinin, dal ve tı harfine, ve dal harfinin de te harfine tam idgam edilmesinde kıraat imamlarının ittifakı vardır. Binaenaleyh birinci harf kalın, ikinci harf ince olursa idgam nakıs olur. Birinci harf, ikinci harfte zatı itibariyle kaybolur, fakat sıfatı itibariyle varlığını devam ettirir. **(اَحَطْتُ)** gibi. Birinci harf ince, ikincisi kalın olursa veya ikisi de ince olursa idgam; tam olur. Birinci harf zatı ve sıfatı olarak ikinci harfe girdirilir. **(عَبَدْتُمْ), (وَقَالَتْ طائِفَةٌ)** gibi.

2- Zı (ظ) zel (ذ) se (ث) mahreci: Bu üç harfin mahreci birdir. Dil ucuyla üst ön dişlerin uçları. Fakat sıfatları farklıdır. Zı ve zel harflerinde cehr sıfatı, zel ve se harflerinde de inhifad ve infitah sıfatları vardır. Ayrıca se harfinde hems sıfatı, zı harfinde de istila ve ıtbak sıfatları vardır. Misaller:

(اِذْ ظَلَمُوا اِظَّلَموُا), (يَلْهَثْ ذَلِكَ يَلْهَذَّ لِكَ)

Görüldüğü üzere: Zel, zı'ya; se, zel'e idgam edilmektedir. Bunun dışındaki bir hal için Kur'an-ı Kerim'de misal yoktur.

3- Be (ب) ve mim (م) mahreci: Bu iki harfin mahreci aynıdır. Dudaklar. Fakat sıfatları, ayrı ayrıdır. Be'de şiddet sıfatı varken mim'de beyniyye sıfatı vardır. Bu durumda be mime idgam edilir. Bunun Kur'an-ı Kerim'de tek misali vardır. **(يا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا يا بُنَيَّ ارْكَمَّعَنَا)**

Hükmü: Vacibtir.

5- İDGAM-I MÜTEKARİBEYN

Önce **"mütekaribeyn"** in tarifini yapalım. Lügatta: **"Mütekarib"** Birbirine yakın olup, yaklaşıcı olan şeylere denir. Tecvid ilminde ise: Mahreçleri de sıfatları da başka, fakat mahreçleri veya sıfatları veyahut hem mahreç hem de sıfatları yönünden birbirleriyle yakınlığı bulunan iki harfe **"mütekarib"** harf denir. Mütekarib iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldikleri zaman, sakin olan birinci harfin harekeli olan ikinci harfe idgam edilmesine **"idgam-ı mütekaribeyn"** denir.

İdgam mütekaribeyn'in harfleri, Kıraat-ı İmam Asım ve rivayet-i Hafs'a göre iki mahreç üzeredir:

1- Lam (ل)ve ra (ر) mahreci: Bu iki harfin mahreci değişiktir, fakat birbirine yakındır. (Bak. Sh: 12) Sıfatlar da değişiktir, fakat müşterek sıfatları da vardır. (Bak. Sh: 22-23) Misaller:

(قُلْ رَبِّ قُرَّبِّ), (بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ بَرَّفَعَهُ اللّٰهُ)

İdgam tamdır. Bu misallerde görüldüğü üzere, lam harfinin önce, ra harfinin sonra gelmesi şarttır. Ra önce gelirse, idgam yapmak caiz değildir. Misal: **(فَاغْفِرْ لِى)**

2- Kaf (ق) ve (ك) kef harflerinin mahreci: Bu iki harfin mahreci de değişiktir. Fakat birbirine yakındır. (Bak. Sh: 12) Sıfatlar da değişiktir, fakat müşterek sıfatları da vardır. (Bak. Sh: 23) Kur'an-ı Kerim'de bunun bir misali vardır. O da el-Mürselat suresindeki **(اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ)** lafz-ı şerifidir. Tam idgam yapılarak **(اَلَمْ نَخْلُكُّمْ)** şeklinde okunur. İdgamın nakıs olacağı rivayeti de vardır.

Hükmü: Vacibtir.

6- İDGAM-I ŞEMSİYYE ve İZHAR-I KAMERİYYE

Bu idgam, Arabçada isimlerin başına gelip, onlara marifelik (belirlilik) kazandıran lam-ı ta'rif **(ال)** ile ilgilidir. Misal:

(Belli bir) kitab: **(اَلْكِتَابُ)** (Herhangi bir) kitab: **(كِتَابٌ)**

Lâm-ı tarife göre, Arabçada harfler iki kısma ayrılır:

1- Kamerî harfler: (ابْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ) cümlesinde toplanan harfler olup -14- tanedir.

2- Şemsî harfler: Kamerî harflerin dışında kalan -14- harftir.

İşte, lâm-ı tariften sonra kameri harflerden biri gelirse: **"İzhar-ı kamerîyye"** olur. Bu durumda lâm-ı tarifin lamı, kendisinden sonra gelen kamerî harfe idgam edilmez. Açık bir şekilde okunur. Misal:

(اَلْبَابُ), (اَلْجَمَالُ), (اَلْقَلَمُ), (اَلْكِتَابُ), (اَلْمَالُ).

Buna, izhar-ı kameriyye denilmesinin sebebi: Ayın yanında yıldızların görüldüğü gibi, bu -14- harfin yanında da lâm-ı tarifin görülebilmiş olmasıdır.

Fakat lâm-ı tariften sonra şemsî harflerinden biri gelirse: **"İdgam-ı şemsiyye"** olur. Bu durumda lam-ı tarifin lamı, kendisinden sonra gelen şemsî harfe tamamen idgam edilir. İdgam-ı şemsiyye iki kısımdır:

a- İdgam şemsiyye mea'l-gunne (gunneli idgam-ı şemsiye): Bu sadece **"nun (ن) "** harfine mahsustur. Lam-ı tariften sonra "nun" harfi vaki olunca meydana gelir. Misaller: **(وَالنُّورُ), (وَالنَّارُ), (وَالنَّاسُ)**.

b- İdgam-ı şemsiyye bila gunne (gunnesiz idgam şemsiyye): Lam-ı tariften sonra, nun harfinden başka şemsî harflerden biri vaki olduğu zaman meydana gelir. Misaller: **(وَالشَّمْس), (وَالتِّين وَالزَّيْتُون)**

Bu idgama; güneşin yanında yıldızların görülmediği gibi, bu -14- harfin yanında da lam-ı tarifin görülmemesinden dolayı **"İdgam-ı şemsiyye"** denilmiştir.

Hükmü : Vacibtir.

SORULAR:

1- İdgam mütecaniseyn ne demektir? Ne zaman meydana gelir?
2- İdgam mütecaniseyn'in harfleri kaç mahreç üzerindedir?
3- Tam ve nakıs idgam ne demektir? İzah ediniz.
4- İdgam mütekaribeyn ne demektir? Ne zaman meydana gelir?
5- İdgam mütekaribeyn'in harfleri kaç mahreç üzeredir?
6- İzhar-ı kameriyye ve idgam-ı şemsiyye ne demektir? Ne zaman meydana gelir?
7- Şimdiye kadar gördüğümüz konuları -2- defa okuyunuz.

KALKALE

Kalkale, lügatta: **"Hareket etmek, kımıldamak"** demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar, mahrecin kımıldaması ve deprenmesi" demektir. Kalkale harfleri **(قُطْبُ جَدٍ)** harfleri olup -5- tanedir. Yalnız bu harflerde kalkalenin kuvvetli bir şekilde yapılabilmesi için, bu harflerin kelimenin ortasında veya sonunda sakin olarak vaki olmaları, şarttır. Harekeli oldukları zaman, kalkale sıfatı az zahir olur. Misaller:

(اَطْوَارًا), (يَجْتَبِيكَ), (سُبْحَانَكَ), (فَيَقْتُلُونَ), (لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ)

Kalkalenin nasıl yapılacağı ancak fem-i muhsinden öğrenilebilir. Kısaca şöyle tarif edebiliriz. Kalkale harflerinin mahreçlerine kuvvetlice basılır ve birden mahreçten ayrılınır. İşte mahrecin hareket etmesi

esnasında mahreçten bir ses çıkar. Bu ses sakin olan kalkale harfinin makablindeki harfin harekesine uygun bir şekilde eda edilir. Kalkaleyi, başkası duyacak kadar yüksek ve kuvvetli bir sesle yapmak vaciptir. Fakat ifrat ve tefritten şiddetle kaçınmak lazımdır.

Bir kelimede, kalkale ile idgam birleşirse idgam yapılır. Kalkale terk edilir. Çünkü idgam, kalkaleye manidir. Misaller; (**اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ**), (**اَحَطْتُ**), (**لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ**), (**اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ**), (**اَلْحَجُّ**), (**وَتَبَّ**), (**اَلْحَقُّ**) kelimelerinde olduğu gibi. Bir kalkale harfi şeddeli olduğu zaman, birincileri üzerinde idgam sebebiyle kalkale yapılamaz. İkincileri üzerinde ise yalnız vakıf halinde kalkale yapılır. Ancak bu gibi kalkaleleri yaparken dikkat etmeli, kalkale harflerinden ikisi de belirtilmelidir.

Hükmü: Vacibtir.

SORULAR:

1- Kalkale ne demektir? izah ediniz. Ne zaman meydana gelir?

2- Bir kelimede idgam ile kalkale birleşirse ne yapılır?

HÜKMÜ'R-RA

(Ra (ر) harfinin okunma hükümleri)

28 hece harfi içinde **"Ra (ر)"** nın okunma hükümleri, diğer harflerin hepsinden çoktur. Kıraat-ı İmam Asım ve rivayet-i Hafs'a göre **"Ra"** harfinin -12- türlü okunma yeri vardır. Şöyleki: Ra harfi beş yerde kalın, dört yerde ince okunur. Üç yerde de hem ince ve hem de kalın okumak caiz olur. Şimdi bunları birer birer görelim:

a- Ra harfinin kalın okunduğu yerler:

1- Ra'nın harekesi üstün veya ötre olduğu zaman:
(**كَافِرُونَ**), (**رَزَقَ**), (**فِرَاشًا**) gibi.

2- Ra sakin olup, makabli üstün veya ötre olduğu zaman:
(**بِالْعُرْفِ**), (**قَرْيَةً**), (**بَرْقٌ**) gibi.

3- Ra sakin, makabli de sakin olup onun makabli üstün veya ötreli olduğu zaman: (**بِالصَّبْرِ**), (**عُسْرٌ**), (**خُسْرٌ**) kelimeleri vakıf halinde.

4- Ra sakin olup makablinde arızî bir esre bulunursa. Arızî esre: Altında bulunduğu harfle okunmaya başlandığı zaman var olan, bir evvelki harf ile birlikte okunduğu zaman ise ortadan kalkan esredir. Vasıl (Bak. Sh: 25) hemzelerinin harekeleri arızîdir.

(**لِمَنِ ارْتَضٰى**), (**اِنِ ارْتَبْتُمْ**), (**اِرْجِعِى**).

5- Esreden sonra sakin olarak bulunan Ra'dan sonra istila harflerinden birisi gelirse. Kur'an-ı Kerim'de, bu durumda bulunan kelimeler şunlardır: **(فِرْقَةٌ - قِرْطَاسٌ - اِرْصَادًا - لَبِالْمِرْصَادِ - مِرْصَادًا)**

b- Ra harfinin ince okunduğu yerler:

1- Ra'nın kendisi esreli olduğu zaman: **(يُرِيدُ - رِجَالٌ)**

2- Ra sakin, makabli esreli olunca: **(فَكَبِّرْهُ - فَاصْبِرْ - مِرْفَقًا)**

3- Ra sakin, makabli de sakin, onun makabli esreli olduğu zaman: **(اَلذِّكْرُ), (بَصِيرٌ), (حِجْرٌ), (قَدِيرٌ)** kelimeleri vakıf halinde.

4- Ra sakin olup makablinde harf-i lin olan ye harfi bulunduğu zaman. Vakıf halinde **(خَيْرٌ), (سَيْرٌ)** kelimeleri gibi.

c- Ra harfinin hem kalın hem de ince okunmasının caiz olduğu yerler:

1- Esreden sonra vaki olan sakin Ra'dan sonra, istila harflerinden biri esreli olarak bulunursa. Bunun Kur'an-ı Kerim'de tek misali vardır. Şuara süresi ayet:63 **(كُلُّ فِرْقٍ)**

2- Ra sakin, makablinde sad **(ص)** ve tı **(ط)** harflerinden biri de kendileri sakin makablileri esreli olarak vaki olduğu zaman: **(مِنْ مِصْرَ)** ve **(عَيْنَ الْقِطْرِ)** kelimelerinde olduğu gibi. **(مِصْرَ)** kelimesinin vakıf halinde kalın **(اَلْقِطْرِ)** kelimesinin de vakıf halinde ince okunması tercih edilmiştir.

3- Kelimenin aslına delalet etmek bakımından ince; vakıf halinde makabline nazaran kalın okunan ra'lar: **(أَنْ أَسْرِى أَنْ أَسْرِ)** gibi. Genel kaide uyarınca, vakıf halinde bu kelimelerdeki Ra'ların kalın okunması gerekir. Ancak, bu kelimelerin asılları itibariyle sonlarında bulunan ve fakat yazıda görünmeyen ye'lere işaret etmek üzere ince okunmaları da caiz görülmüştür. Fakat kalın okumak efdaldir.

Ra harfi, idgamlı veya şeddeli bulunduğu zaman ikinci Ra nazar-ı itibara alınır. İkinci Ra kalın okunuyorsa birincisi de kalın, yok ince okunuyorsa birincisi de ince okunur. **(شَرٍّ)** kelimesindeki Ra'lar ince, **(يَفِرُّ)** dakiler de kalın okunur.

Hükmü: Vacibtir.

LAFZATULLAH

Bu bahiste (اَللهُ) lafz-ı şerifinin kıraatından bahsedilir. ALLAH lafz-ı şerifinin makabli üstünlü veya ötreli olursa, ALLAH lafz-ı şerifi kalın okunur. (نَصْرُاللهِ),(هُوَ اللهُ) gibi. Eğer ALLAH lafz-ı şerifinin makabli esreli olursa, o zamanda ALLAH lafz-ı şerifi ince okunur. (لِلهِ), (بِاللهِ) gibi. Bu kaideler (اَللهُمَّ) lafz-ı şerifi için de aynen geçerlidir.

Hükmü: Vacibtir.

Nükte: Vallahi kalın, billahi ince, tallahi kalındır.

SORULAR:
1- Ra harfinin kaç türlü okunma yeri vardır?
2- Ra harfi, kaç yerde ince okunur?
3- Ra harfi, idgamlı veya şeddeli bulunduğu zaman nasıl okunur?
4- ALLAH lafz-ı şerifinin okunma şekillerini izah ediniz.

ZAMİR

Tecvid ilminde bahis konusu olan zamir, kelimelere bitişen müfred müzekker gaib zamiri olan hu (هُ) zamiridir. Bu zamirin harekesi ötre olduğu zaman vav ile, esre olduğu zaman da ye ile uzatılır. (هُو)), ((هِى gibi. Şimdi bu durumun nerelerde ve nasıl tahakkuk ettiğini görelim:

1- Zamir iki harekeli harf arasında bulunduğu zaman. Misal:
وَلَمْ يَكُن لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

Bu durumda zamir ötreli ise vav ile esreli ise ye ile bir elif miktarı uzatılır. Ancak daha önce izah edildiği gibi zamirden sonra gelen harf hemze ise, o zaman medd-i munfasıl olur. (بِهِ إِيمانًا) gibi. Bak sh: 29 Ancak bu kaidenin şu istisnaları vardır.

a- Araf süresi, 111: (قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ). Buradaki zamir sükun ile okunur.

b- Neml süresi, 28: (فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ). Buradaki zamir sükun ile okunur.

c- Nur süresi, 51: (وَيَتَّقْهِ فَاُولَئِكَ). Buradaki zamir medsiz, esreli olarak okunur.

d- Zümer süresi, 7: (يَرْضَهُ لَكُمْ) Buradaki zamir de medsiz ötreli olarak okunur.

2- Zamir, iki sakin arasında vaki olduğu zaman ittifakla medsiz okunur. (وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ) ،(آتَاهُ اللهُ) gibi.

3- Zamir, kendinden önce harekeli, kendisinden sonra sakin iki harf arasında vaki olunca da ittifakla medsiz okunur. Misal:
(لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ) gibi.

4- Zamir, sakin bir harften sonra ve harekeli bir harften evvel vaki olduğu zaman yine medsiz okunur. (فِيهِ هُدًى), (فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ) gibi. Yalnız Furkan süresi 69. ayetinde geçen (فِيهِ مُهَانًا) kelimesindeki (هِ) zamiri med olunur.

Bazı kelimelerin sonlarında bulunan ve kelimenin aslî harfi olup, zamir olmayan (هُ) leri; zamir olan (ه) ler ile karıştırmamak lazımdır.
(مَا نَفْقَهُ) , (وَلَمْ يَتَسَنَّهْ) kelimelerinde olduğu gibi.

Hükmü : Vacibtir.

SEKTE

Lügatta: "Susmak, sükût etmek" manasına gelen **"Sekte"**; tecvid ilminde: "Kıraat esnasında sesi, nefes almaksızın kesmek" manasında kullanılmaktadır. Sektenin zamanı, vakfın zamanından azdır. Bu da okuma hızına göre değişir. Normal olarak bir elif miktarıdır, sekte vasıl haline mahsustur.

Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetine göre, Kur'an-ı Kerim'in -4- yerinde sekte yapılmaktadır.

1- Kehf süresi, 1-2. Ayetindeki (عِوَجًا قَيِّمًا) kelimeleri arasında. Burada sekte, birinci kelimenin üzerinde, elif üzerine medd-i tabii halinde (عِوَجَا) durularak, nefes almaksızın sesimizi kısa bir müddet kesmek ve ikinci kelimeye geçmekle yapılır. Burada sekte yapılmasının sebebi: (قَيِّمًا) kelimesinin (عِوَجًا) kelimesine sıfat düşmesi ihtimalini ortadan kaldırmaktır. Burada vakf evla, sekte caizdir.

2- Yasin süresi, 52. ayetindeki (مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا) kelimeleri arasında. Burada (مَرْقَدِنَا) kelimesi üzerinde, nefes almadan kısa bir müddet durulup, ikinci kelimeye geçmek suretiyle sekte yapılır. Burada da sekte yapılmasının sebebi: (هَذَا) kelimesinin (مَرْقَدِنَا) kelimesine sıfat düşmesi ihtimalini gidermek içindir. Çünkü ayet başından (مَرْقَدِنَا) kelimesine kadar olan kısım kafirlere ait sözdür. (هَذَا) ile başlayan cümle de mü'minlerin veya meleklerin sözüdür. Burada da vakf evla, sekte caizdir.

3- Kıyame süresi, 27. Ayetindeki (وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ) kelimeleri arasında (مَنْ) kelimesinin nunu üzerinde, nefes almaksızın sesi bir müddet keserek (رَاقٍ) kelimesine devam etmek suretiyle sekte yapılmış olur. Burada sekte yapılmasının sebebi: İdgam bila gunneye mani olmaktır. Şayet idgam yapılacak olursa, kelime "Merrak" şekline girer ki manası: Çorbacı olur. Ayetin manasıyla hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü ayetin manası : "Çare bulan kimdir?

4- Mutaffifin süresi, 14. Ayetindeki (كَلاَّ بَلْ رَانَ) kelimeleri arasında (بَلْ) kelimesinin lamı üzerinde nefes almaksızın, sesi kısa bir zaman kesmek ve ikinci kelimeye devam etmek suretiyle sekte yapılır. Burada da sekte yapılmasının sebebi: İdgam mütekaribeyne mani olmaktır. Çünkü idgamın şartları bulunduğundan idgam yapılırsa kelime "Berran" olur. Berran "Küpçü" demektir. Ayetin manası ile hiçbir ilgisi yoktur.

HA-İ SEKT

Zikrolunan bu sektelerden başka bir de **"Ha-i sekt"** vardır. Bundan maksat: Bazı kelimelerin son harekesini muhafaza etmek için, kelimenin

sonuna ziyade olunan sakın he (ه) harfidir. Kıraat imamları, Kur'an-ı Kerim'in -9- yerinde vaki olan ha-i sekteli -7- kelimeyi vakf halinde ha-i sekt ile okumak hususunda ittifak etmişler. Fakat aynı kelimelerin vasıl hallerinde ha-i sekt ile okuyup okumama hususunda ise İhtilaf etmişlerdir. Kıraatta imamımız, İmam Asım hazretleri bunların hepsini vasıl hallerinde de ha-i sekt ile okumuştur. Bu -7- kelime şunlardır:

l-Bakara süresi, 259. Ayetindeki (لَمْ يَتَسَنَّهْ) kelimesi.
2- En'am süresi, 90. Ayetindeki (اقْتَدِهْ) kelimesi.
3-Hakka süresi, 19 ve 25. Ayetindeki (كِتَابِيَهْ) kelimesi.
4- Hakka süresi, 20 ve 26. Ayetindeki (حِسَابِيَهْ) kelimesi.
5- Hakka süresi, 28. Ayetindeki (مَالِيَهْ) kelimesi.
6- Hakka süresi, 29. Ayetindeki (سُلْطَانِيَهْ) kelimesi.
7- Karia süresi, 10. Ayetindeki (مَاهِيَهْ) kelimesi.

SORULAR:
l - Zamir ne zaman med ile okunur?
2- Sekte ne demektir? İzah ediniz,
3- Kur'an-ı Kerim'de, kaç yerde sekte vardır?
4- Ha-i sekt ne demektir? İzah ediniz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde, Kur'an-ı Kerim okuyucusunun, bilmekten müstağni kalamayacağı bazı malumatları vermeye çalışacağız.

VAKF VE İBTİDA

Lügatta: "Durmak" manasına gelen **"vakf",** tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

"İbtida" da, lügatta: "Başlamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kıraata ilk defa veya vakf yapıldıktan sonra kıraata devam etmek için tekrar başlamak" manasına gelmektedir.

Vakf ve ibtida mahallerini iyi bilmek lazımdır. Çünkü vakf ve ibtida, doğrudan doğruya Kur'an-ı Kerim'in manası ile ilgili bir husustur. Durulacak yerlerin tesbiti, başlanacak mahallerin bilinmesi Kur'an-ı Kerim'in daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Binaenaleyh, vakf ve ibtidaya riayet etmemek, Kur'an-ı Kerim'in manasını anlaşılmaz bir hale sokar. Meselâ, Nisa süresindeki:

"Namaza yaklaşmayınız = وَلاَ تَقْرَبُوا الصّلاَةَ"

43. ayetinin devamını okumadan vakf yapmak gibi. Devamında:

"Siz sarhoş iken = وَأَنْتُمْ سُكَارَى"

buyurulmaktadır. Yine İbrahim suresi 22. Ayeti kerimesinde:

"Muhakkak ben inkâr ettim = اِنِّي كَفَرْتُ"

diye vakfedip, devamından, yani:

"Beni (Allah'a) ortak koşmanızı =بِمَا اَشْرَكْتُمُونِي"

den başlamak da böyledir. Çünkü mana tamamen değişmektedir. Bu yüzden kıraat imamlarımız, vakf ve ibtidayı bilmenin gerekli olduğunu söylemişlerdir. Binaenaleyh, kelamın lafız ve mana yönüyle tamam olduğu bir yerde vakf yapmak lazımdır. Hz. Peygamberimiz (S.A.V.) vakf ve ibtidaya çok önem verirdi. Hz. Ümmü Seleme (R.A.) nın bildirdiğine göre: **Peygamberimiz (S.A.V.) Kur'an Kerim okuduğunda kıraatını ayet ayet keserdi.**

Hz. Ali (R.A.) de : **"Tertil, harfleri tecvide riayet ederek okumak ve vakıfları bilmektir"** buyurmuştur. Ashab, Kur'anın helalini-haramını, emrini-nehyini öğrenirken vakıf yerlerini de öğrenirlerdi. İbnü'l Enburi: "Kur'an-ı Kerim-i bilmenin yolu, vakf ve ibtidayı bilmekten geçer" demiştir.

Bütün bu anlattıklarımız vakıf ve ibtidanın önemli bir kaide olduğunu göstermektedir. Zamanımızdaki Kur'an-ı Kerim okuyucularının, maalesef, bu hususta ne kadar eksik oldukları erbabınca malumdur.

Vakıfta esas olan **iskân**dır. **İskân**: Bir kelimenin sonunu eğer harekeli ise sakin kılmaya denir. Hareke üzerine vakıf yapılamaz. Şimdi kelime sonlarının hareke durumlarına göre **iskân**a misaller verelim:

l- Vakıf yapılan kelimenin sonu sükûnlu ise, olduğu gibi kalır. (قُلْ), (رَبِّي) kelimelerinde olduğu gibi.

2- Kelimenin sonu üstünlü ise sakin kılınır. (يَعْلَمُونَ) gibi

3- Kelimenin sonu esreli ise , sakin kılınır. (مِنَ النَّاسِ) gibi. Ayrıca revm de yapılabilir. Bak. Sh: 32

4- Kelimenin sonu ötreli ise, sakin kılınır. (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) gibi. Ayrıca revm ve işmam da yapılabilir. Bak. Sh: 32

5- Kelimenin sonu şeddeli ise, şeddeye riayet etmek suretiyle o harfin şeddeli olduğunu belirtmek lazımdır. (فِي الْيَمِّ), (مُسْتَقَرٌّ) gibi.

6- Kelimenin sonunda harekeli vav (و) veya ye (ي) harfi bulunur ve kendilerinden önceki harfin harekesi de kendi cinslerinden yani vav'ın makabli ötreli, ye'ninki de esreli olursa, vakıftaki iskan sebebiyle harf-i medd olurlar. Misaller:

هُوَ هُو *فَنَسِيَ فَنَسِي gibi.

7- Kelimenin sonunda yuvarlak te (ة) harfi bulunuyorsa, he (ه) sesi üzerine vakıf yapılır: (جَنَّةٌ جَنَّهْ) gibi.

8- Kelimenin sonu tenvinli ise tenvin düşer ve harf sakin okunur. (كِتَابٌ كِتَابْ) gibi. Ancak tenvin iki üstün ise, o zaman tenvînden bedel elif üzerine vakf yapılır. (بَصِيرًا بَصِيرَا) gibi. Tenvin, yuvarlak te (ة) üzerinde bulunuyorsa, vakf halinde tenvin yine düşer ve he(ه) sesi üzerine vakf yapılır: (رَحْمَةً رَحْمَهْ) gibi.

9- Te'kid nunları, tenvin ile yazılmış bulunan Yusuf süresi, 32. Ayetinde (وَلَيَكُنًا) kelimesi ile Alak süresi; 15. ayetindeki (لَنَسْفَعًا) kelimesi üzerinde vakf, elif üzerine yapılır.

10- Kur'an-ı Kerim'deki (أَنَا); Kehf süresi, 38. Ayetindeki (لَكِنَّا); Ahzab süresi, 10. Ayetindeki (اَلظُّنُونَا); Ahzab süresi, 66. Ayetindeki (اَلرَّسُولاَ) Ahzab süresi, 67. Ayetindeki (السَّبِيلاَ); İnsan süresi, 4. Ayetindeki (سَلاَسِلاَ) ve İnsan süresi, 15. Ayetindeki (قَوَارِيرًا) kelimeleri üzerinde, Hafs rivayetine göre, hiçbir şeyden bedel olmamak üzere, elif üzerine vakf yapılır. Bu yedi kelimenin hepsi de mushaflarda elifle yazılmıştır. İnsan süresi l6. Ayetinde geçen ikinci (قَوَارِيرَ) kelimesi, vasl halinde tenvinsiz, vakf halinde de ra'nın sükunuyla okunur.

Alimlerin ekseriyetine göre dört türlü vakf vardır:

1- **Vakf-ı tam**: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır. Bakara süresi 5.Ayeti (وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) üzerinde vakıf yapmak gibi. Bu vakıflarda geriden alınmaz. Kıraatı kesmek ancak vakf-ı tam olan ayetlerin sonlarında caizdir. Vakf-ı tam, ayet sonunda olabileceği gibi, ayet ortasında da olabilir. Vakf-ı tam da vakf etmek, müstehabtır.

2- **Vakf-ı kâfi**: Lafzan tamam olan, fakat mabadi ile manen irtibatı bulunan kelime üzerinde yapılan vakıflardır. Bakara süresi, 6. Ayet-i kerimesi (لاَ يُؤْمِنُونَ) üzerinde yapılan vakf gibi. Kelam lafzan her ne kadar tam ise de, manen maba'di ile irtibatlıdır. Vakf-ı kâfide, vakfetmek güzel olup, geriden alınmayarak devam edilir. Ancak kıraati kesmek doğru değildir.

3- **Vakf-ı hasen**: Kendisinde kelamın tamam olduğu, fakat maba'di ile lafzan ve manen irtibatı olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır. Fatiha süresindeki (صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) ayeti üzerinde yapılan vakf gibi. Çünkü (غَيْرِ), kelimesi (اَلَّذِينَ) kelimesinin sıfatı veya ondan bedeldir. Binaenaleyh, lafzan tealluk bulunmaktadır. Vakf-ı hasende, vakfetmek caizdir. Fakat ayet sonu da olsa kıraati kesmek ve kıraata böyle yerden başlamak caiz değildir.

4- **Vakf-ı kabih:** Kelam tamam olmayan, bir mana çıkmayan ve maba'di ile lafzan ve manen alakası bulunan mahal ve kelimelerde yapılan vakıflardır. Böyle vakıflar, katiyyen caiz değildir. (إِيَّاكَ نَعْبُدُ)nun (إِيَّاكَ)si üzerinde vakıf yapmak gibi. Kelâmda mübtedanın haberi, fiilin faili, kavlin mekûlu, şartın cezası, muzafın muzafun ileyhi, mevsûlün sılası ve fiil-i müteaddinin mefûlu bihi zikredilmedikçe kelam tamam olmaz. Ve mana anlaşılmaz. İşte bu hususta arapçaya büyük bir ihtiyaç vardır.

Nefesin kesilmesi ve benzeri zaruri hallerde **vakf-ı kabih**'de durulabilir. Fakat kıraata önceki kelimeden başlamak lazımdır. Hoca talebesine ders öğretmek için **vakf-ı kabih** de olsa durabilir. Şimdi kısaca Secavend vakf işaretleri ve ifade ettikleri manalara temas edelim.

SECAVEND VAKF İŞARETLERİ

(م) :Mim: Vakf-ı lâzım işaretidir. Bu işaret nerede gelirse orada vakfetmek lazımdır. Vacibtir. Vakf terk edilemez. Çünkü kasd edilen mana bozulur. Hatta bu vakf, kasden terk edildiği taktirde, küfrü icab ettirmesinden korkulur. Mim İşareti, Kur'an-ı Kerim'de -84- yerde bulunmaktadır.

(ط) :Tı: Vakf-ı mutlak alâmetidir. Bu işaretin bulunduğu yerde de vakf yapılması evla olmakla beraber, vasl da caizdir. Vakf yapılmazsa da bir şey lazım gelmez. Bu işaretin bulunduğu yerde durulur ve devam edilir.

(ج) :Cim: Vakf-ı caiz alâmetidir. Vakf ile vasl ihtiyaridir. Ancak vakf evladır.

(ص) :Sad: Vakf-ı ruhsat işaretidir. Vakfın yeri olmayan, fakat zarurete mebni vakf caiz olan mahal demektir. Vakf yapıldığı taktirde geriden almaya lüzum yoktur.

(ز) :Ze: Vakf-ı mücevvez alametidir. Vakf caiz olmakla beraber vasl evladır. Vakf yapılırsa, geriden almak caizdir.

(لا) :Lamelif: Vakfın caiz olmadığını gösterir. Durma, durulmaz demektir. Çünkü mana tamam olmamıştır. Vasl etmek lazımdır. Vakf yapılırsa geriden almak gerekir. Ancak ayetin sonunda olursa, tekrar geriden almak doğru değildir. Çünkü orası diğer bir ayetin başıdır.

(ق) :Kaf: Vasl alametidir. Vakf caizse de vasl evladır.

(قف) :Kıf: Vakf alametidir. Bu kelime üzerinde "vakf yap" demektir. Vasl da caizdir,

(صلي) : Sılî: Vakfın caiz, vaslın efdal olduğuna işarettir.

(ك) : Kef (كذا) veya (كذلك) kelimesinin kısaltılmış şekli olup, bir önceki işaret gibidir, demektir.

(ع) :Ayın: Rükû alametidir. Namaz kılarken rukuya gitmenin güzel ve münasib olduğunu bildirir. Mevzu ve kıssa başıdır. Buna: "Aşr-ı şerif" işareti de denir.

(س) : Sin (سكته): Sekte işaretidir.

(∴ ∴): Bu üç noktalı işaretin birisinde durulunca ötekinde durulmaz. İkisinde de durulmazsa bir şey lazım gelmez.

(خ) : Hı; (خمسة) kelimesinden alınmış olup, 5 ayette bir konur.

(مَدْ): Med işaretidir. Altında bu işaret bulunan harf uzatılır.

(قَصْرٌ) : Kasr işaretidir. Altında bu işaret bulunan harf, uzatılmadan okunur.

NOT: (أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) de (لا) işareti varsa da, mezhebimize göre burası ayet sonudur. Binaenaleyh, burada vakf yapılır ve devam edilir. Geriden almaya veya vakfı terk etmeye gayret göstermeye lüzum yoktur.

Bu secavend vakf işaretlerine riayet etmek gerekir. Riayet etmemek, durulacak yerde durmamakta, durulmayacak yerde de durmakta kerahet vardır. Hatta, manayı ifsad edecek yerde kasden durmak haramdır. Ümmü Seleme validemizden rivayete göre Peygamberimiz (S.A.V.) Fatiha-i şerife'nin her ayetinde vakfetmişlerdir.

Kıraata ilk defa başlamak veya vakf yaptıktan sonra kıraata devam etmek için tekrar başlamak diye tarif ettiğimiz **"ibtida"** esnasında da

mananın tam olup-olmayacağına ve değişip-değişmeyeceğine çok dikkat etmek lazımdır. Çünkü bazı hatalı okuyuşlar manayı ifsad edebilir. Hele kasdî olursa, insanı küfre de sevk edebilir. Tevbe süresi, 30. ayetindeki; "Uzeyr ALLAH'ın oğludur = (عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ)" kısmından ibtida etmek gibi. Halbuki bunun makablindeki "(Ve Yahudiler dedi ki =وَقَالَتِ الْيَهُودُ" kısmından başlamak lazımdır. Yine kıraat esasında: (اِنِّي كَفَرْتُ) üzerinde vakfedip, ilerisinden, yani (بِمَا اَشْرَكْتُمُونِي) den başlamak da böyledir. Maalesef, bu husustaki hatalı okuyuşlara sık sık rastlamaktayız. Kıraattan tamamen ayrılmak niyetiyle okumayı kesmek diye tabir ettiğimiz "**Kat'**" halinde de bu mana cihetine çok dikkat etmek gerekir. Okumaya devam edilmesi mana yönüyle zaruri olan yerlerde, ayet sonu cüz veya hizib sonu bile olsa kıraattan ayrılmak katiyyen doğru değildir. Arapça iyice bilinmeden, bu hususu bir takım kaidelere dökmek mümkün değildir, kanaatindeyiz. Şu kadar var ki, vakf hükümlerine riayet etmek, ibtida ve kat' esnasında insanı nisbeten hatadan kurtarır.

VASL

Vasl: "Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir. Vasl'ın hükümleri şunlardır:

l- Vasl yapılan iki kelimenin harflerinden her ikisi veya birisi harekeli ise, normal harekeleriyle vasledilirler: (إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ) gibi.

2- Bir kelimenin diğer bir kelimeye vaslı halinde iki sakin ictima ederse:

a- Birinci harf, harf-i med ise **ıskat** edilir. **Iskat**: Bir harfin yazıda mevcud olup, telaffuz ve okunuşta olmaması, düşürülmesi demektir: (إِذَا السَّمَاءُ) gibi. Fakat mütekellim zamiri olan ye, vasıl halinde meftuh okunur. Iskat edilmez. (رَبِّيَ الَّذِي), (لَمَّا جَائَنِيَ الْبَيِّنَاتُ) gibi.

b- Eğer sakin olan birinci harf harf-i med değilse, o harf esre ile harekelenir. (قَالَتِ اْلاَعْرَابُ), (لَمْ يَكُنِ الَّذِي) gibi. Tenvinler sakin nun shükmünde oldukları için bu kaideye tabidirler. (اَحَدٌ اللهُ) Ancak harf-i cer olan (مِنْ) in nunu, vasl halinde fetha ile, cemi zamirlerinin mimleri ve makabli meftuh olan cemi vavları vasl halinde ötre ile harekelenirler.

(وَلاَ تَخْشَوُا النَّاسَ), (مِنَ النَّاس) ,(هُمُ الَّذِينَ)) gibi.

SORULAR:

l - Vakf ne demektir? Sekte ile olan farkını izah ediniz.

2- İbtida ne demektir?

3- Vakf ve ibtidanın önemini belirtiniz.

4- Sonunda yuvarlak te bulunan kelimelerde vakf nasıl olur?

5- Alimlerin ekseriyetine göre kaç türlü vakf vardır?
6- Secavend vakf işaretlerini belirtiniz.
7- Vasl ne demektir. Hükümlerini teker teker izah ediniz.

İSTİAZE ve BESMELE

İstiâze: Koğulmuş olan şeytanın şerrinden ALLAH'a sığınmaktır. Peygemberimiz (S.A.V): (اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) şeklinde Euzu çekerlerdi ve en meşhuru da budur. Sabah namazından sonra okunan aşr-ı şerif hakkında, Ma'kıl b. Yesar (R.A)'den rivayete göre Peygamber (S.A.V) Efendimiz**: "Kim sabaha erdiği zaman üç kere:**

(أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ العَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)

der ve Haşr sûresinden üç ayet okursa, Allah onun için yetmiş bin meleği vekil tayin eder de onlar, akşam oluncaya kadar kendisine rahmet okurlar. Şayet o gün ölecek olsa şehid olarak ölür. Akşam vaktinde aynı şekilde okuyacak olsa yine sabaha kadar aynı şeyler sözkonusudur" buyurmuşlardır.

Burada sabah ve akşamları okunması tavsiye edilen Haşr sûresinin üç ayeti, sûrenin sonunda yer alan ve (هُوَ اللهُ الَّذِي) diye başlayan üç ayettir. Umumiyetle sabah ve akşam namazlarından sonra camilerimizde aşır olarak okunması memleketimizde adet olmuştur.

Cenab-ı Hak, **"Kur'an-ı Kerim'i okuyacağın zaman, o kovulmuş olan şeytandan hemen ALLAH'ü Teala'ya sığın."** buyurarak, kıraattan evvel istiazeyi emretmiştir. Bu istiazenin de cehren okunması lazımdır, müstehabtır. Bir sûrenin başından okumaya başlayan kimsenin Besmele'yi de okuması gerekir, sünnet-i müekkededir. Fakat sûrenin ortasından başlayan kimse, **Besmele**'yi okuyup-okumamakta muhayyerdir. Fakat okuması daha faziletlidir. Bir de Tevbe sûresinin başından okumaya başlayan kimse kati surette besmele okuyamaz. Sadece **Euzu**'yu okur. Ortalarından başladığı zaman besmeleyi de okuyabilir.

Kıraata, Besmele olmadan yalnız Euzu ile başlandığı zaman vasl ve kat'dan başka bir şekil yoktur. Her ikisi de caizdir.

Eğer Euzu-Besmele ile surenin evvelinden kıraata başlanırsa, bütün kurraya göre -4- vecih caizdir. Bu dört vecihten birini veya bir kaçını tatbik etmek muhayyerdir.

1- **Kat'ul-küll**: İstiaze ve Besmele'de vakf yapmak.

أَعُوذُ.... قَطْعٌ.......بِسْمِ اللهِ...... قَطْعٌ...... اَلْحَمْدُ

2- **Kat-ı evvel vasl-ı sani**: İstiaze'de vakfedip besmele'yi sûrenin ilk ayetine vasl etmek:

أَعُوذُ.... قَطْعٌ.......بِسْمِ اللهِ...... وَصْلٌ...... اَلْحَمْدُ

3- **Vasl-ı evvel kat-ı sani**: İstiazeyi besmele'ye vasledip, besmele'de vakf etmek:

أعُوذُ.... وَصْلٌ.......بِسْمِ اللهِ...... قَطْعٌ...... اَلْحَمْدُ

4-**Vaslu'l-küll**: İstiaze'yi besmele'ye, besmeleyi de sûrenin ilk ayetine vasletmek.

أعُوذُ.... وَصْلٌ.......بِسْمِ اللهِ...... .... وَصْلٌ...... اَلْحَمْدُ

İki Sûre Arasında Besmele

Kıraat-ı İmam Asım ve Hafs rivayetine göre, iki sure arasında euzu okunmadan üç vecih caizdir:

1-**Kat-ı küll:** وَلاَ الضَّالّينَ.... قَطْعٌ.......بِسْمِ اللهِ...... قَطْعٌ.....الم

2-**Vasl-ı sani:** وَصْلٌ..... وَلاَ الضَّالّينَ الم.... قَطْعٌ.......بِسْمِ اللهِ......

3- **Vasl-ı küll:** وَلاَ الضَّالّينَ.... وَصْلٌ.......بِسْمِ اللهِ...... وَصْلٌ.....الم

Görüldüğü üzere, **vasl-ı evvel** yani, sûrenin son ayetini besmeleye vasledip durmak caiz olmamaktadır. Bu vecih, hiçbir kurranın kıraatında yoktur. Bunu yapmamaya dikkat etmek lazımdır.

Kıraat İmamları Enfal sûresi ile Berae (Tevbe) sûresi arasını üç vecihle okumuşlardır. Bu vecihlerin hepsinde besmele terk edilir.

l- **Vakf:** Enfal sûresinin sonunda vakf yaparak, Berae sûresine devam etmek: (اِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْئٍ عَلِيمٌ..... وَقْفٌ......بَرَائَةٌ) gibi

2- **Sekte:** Enfal sûresinin sonunda sekte yapıp, Berae sûresine devam etmek: (اِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْئٍ عَلِيمٌ..... سَكْتَهْ......بَرَائَةٌ) gibi.

3- **Vasl:** Enfal sûresinin sonunu Berae suresine vasl etmek. (اِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْئٍ عَلِيمٌ(وصل) بَرَائَةٌ) gibi.

Önemli Not: Fatiha sûresinin sonunda vakf edip, **Âmin** lafzını besmele'ye vasl etmek, yani **âmine** diyerek besmele'ye başlamak ve Bakara sûresini okumaya devam etmek caiz değildir. Çünkü **Âmin** lâfzı ittifakla Kur'an-ı Kerim'den değildir. Amin lâfzını açıktan okuyarak yani "**Amine bismîllahirrahmanirrahim**" diyerek onu Kur'an-ı Kerim'e katmak, büyük bir hatadır. Hanefi mezhebine göre bu Âmin lafzı hem okuyan ve hem de dinleyen tarafından gizli olarak söylenir.

TEKBİR

Lügatta: "Büyültmek ve büyük görmek" manalarına gelen "Tekbir", Tecvid ilminde: (اللهُ اَكْبَرُ) demeye denir ki, **Vedduha** sûresinden başlamak suretiyle, Kur'an-ı Kerim'in sonuna kadar devam eden kısa sûrelerin sonunda getirilir. Hikmete mebni, bir müddet kesilen vahye tekrar kavuşan Peygamberimiz (S.A.V.), sevincini ve ferah halini izhar etmek kasdıyla, Vedduha sûresi nazil olunca tekbir getirmiştir. Binaenaeyh, bu tekbiri getirmenin sünnet veya müstehab olduğu rivayet

edilmiştir.

Tekbirin sığası: (اَللهُ اَكْبَرُ) dur. İhlas sûresinden itibaren, tekbirle beraber tehlil ve tahmid de getirilir.

Tekbir: (اَللهُ اَكْبَرُ)
Tehlil: (لاَاِلَهَ اِلاَّ اللهُ وَ اللهُ اَكْبَرُ)
Tahmid: (اَللهُ اَكْبَرُ وَلِلهِ الْحَمْدُ)

Tehlil ve tahmid getirmek, kıraat imamlarından "İbn-i Kesir" hazretlerinin kıraatıdır.

Tekbirin başlama yeri, ekseri kurraya göre: **Vedduha** sûresinin sonu, İnşirah sûresinin de evvelidir. Tekbirin okunması esnasında, hepsinde vakfetmek veya vasl etmek caiz olduğu gibi, sure sonunda veya tekbirde veya besmelede vakf yapmak da caizdir. Tatbikatı:
1- فَحَدِّثْ...وَقْفٌ....اَللهُ اَكْبَرُ...وَقْفٌ...بِسْمِ اللهِ...وَقْفٌ... اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ
2-فَحَدِّثْ...وَصْلٌ...اَللهُ اَكْبَرُ...وَصْلٌ....بِسْمِ اللهِ...وَصْلٌ... اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ

SORULAR:
1- İstiaze ne demektir.
2- İki sûre arasında kaç vecih caizdir
3- Tekbir ne demektir, nereden itibaren ve nasıl getirilir.

LAHN
(Okuyuş hatası)

Lügatta: "Hata etmek ve doğrudan sapmak" manalarına gelen "**lahn**", Tecvid ilminde : "Tecvid kaidelerine uymamaktan meydana gelen hata" demektir. İki kısma ayrılır:

l- **Lahn-ı celi:** Ağır ve açık hata demektir ki, Kur'an-ı Kerim okuyabilen herkesin kolaylıkla farkedip anlayabileceği derecede bulunan hatalı okuyuşlardır. Şu hallerde meydana gelir:

a- Harflerin mahreçlerini veya sıfat-ı lazimelerini bozmak. Tı (ط) harfini, dal (د) veya te (ت); hı (خ) harfini ha (ح) veya he (هـ) olarak okumak gibi. Misal: (خَلَقَ) Yarattı; (حَلَقَ) Traş etti.

b- Harekelerde yapılan hatalar. Ayetin manası ister bozulsun, ister bozulmasın. (أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) ayet-i kerimesindeki te'yi ötre veya esre okumak gibi.

c- Kelimede bir harf ziyadeleştirmek veya eksiltmek. (لَمْ يَلِدْ) lafz-ı şerifini (لَمْ يَلِيدْ) diye okumak gibi.

d- Medd-i tabileri terketmek. (قَالَ) yi (قَلَ) okumak gibi.

e- Harekeyi sükûna veya sükûnu harekeye çevirmek. (اَلْحَمْدُ) lafz-ı şerifini. (اَلِحَمِدُ) seklinde okumak gibi.

Bu hataların vukuunda, ibarede mana değişebileceğinden fahiş bir hata ve haram işlenmiş olur. Çoğu zaman namaz bozulur. Binaenaleyh

Kur'an-ı Kerim okuyanların, lahnın bu çeşidinden kesinlikle kaçınmaları gerekir.

2- **Lahn-ı hafi:** Küçük ve gizli hatadır ki ancak tecvidi iyi bilen, Kur'an ve kıraat ilmi konusunda ehil olan kimselerin fark edebileceği hatalardır. Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman, lahn-ı hafi meydana gelir. İhfayı, idgamı, iklabı, terkik ve tefhimi yerine getirmemek gibi. Lahn-ı hafi, manayı bozmaz.

Lahnın hükmü: Lahn-ı celiden kaçınmak farz-ı ayındır. Çünkü Lahn-ı celi çoğu zaman namazı bozar. Lahn-ı hafiden sakınmak farz-ı ayın olmamakla beraber, lahn-ı hafi de: Kur'an tilavetini ve tecvid ahkâmını zedelediği için tenzihen mekruhtur, sevabı eksiktir. Kur'an okuyan herkes gücü yettiği ölçüde lahn-ı hafiden kaçınmalıdır. Lahn-ı hafi, namazı bozmaz.

KUR'AN-I KERİM'İN OKUNUŞ ŞEKİLLERİ

Kıraat imamları, Kur'an-ı Kerim'in üç tarzda okunabileceğini söylemişlerdir:

1- **TAHKİK:** Diğer bir adı: **Tertil**'dir. En ağır okuyuştur. Bu tarzda tilavet olunurken, her bir harfin hakkı tam olarak verilir. Medd-i tabiiler birer, diğer fer'i meddler dörder elif miktarı uzatılır. Şedde ve gunneler, izah edilen miktarınca yapılır. Fakat bu hususta ifrata kaçarak harekeleri uzatmak, tahrik (sakin harfe hareke vermek), iskan harekeli harfi sakin kılmak) ve harflerin arasında sekte yapmak gibi bir takım hatalar yapılmamalıdır.

2- **HADR:** Tecvid kaidelerine uymak şartıyla, Kur'an-ı Kerim'in en süratli okunuş tarzıdır. Bu durumda sadece sür'at artar. Fakat hiçbir şekilde tecvid kaideleri ihmal edilemez. Medler asgariye indirilir. Medd-i tabii ve medd-i munfasıllar birer elif; medd-i muttasıllar ikişer elif ve medd-i lazımlar dörder elif -bir rivayette iki buçuk elif- miktarı çekilir. Meddleri bu ölçülerden aşağı düşürmek caiz değildir. Tahrimen mekruhtur. Kelimeler birbirine karıştırılmaz, harflerin mahreç ve sıfatları terk edilmez. Çünkü bu şekilde, yani harfleri birbirine karıştırarak tecvid kaidelerini ihlal ederek okumak hezreme=tahlit olur ki kesinlikle caiz değildir, haramdır. Memleketimizde hatim indirilirken ve teravih namazı kıldırılırken **hadr** usulü tercih edilmektedir. Fakat bir çok tecvid kaideleri ihmal edilmekte ve manevi mesuliyet altına girilmektedir. **Vakf edilen yerde az da olsa nefes almak lazımdır. Çünkü, vakf edilen yerde nefes almadan durup tekrar devam edilirse, sekte meydana gelmiş olur. Bundan kaçınmak lâzımdır.**

Kur'an-ı Kerim'de ne kadar. (هَؤُلَاءِ) varsa, Hadr kıraaatında bunların ha'sı bir elif, la'sı iki elif miktarı medd edilir. Görünüşte her ne kadar ikisi de medd-i muttasıl ise de, aslında (هَا) sı medd-i muttasıl değildir. Çünkü (هَا) ayrı (أولاء) ayrı bir kelimedir. Dolayısıyla bu kısım medd-i munfasıl olur. Nedense bir kelime (هَؤُلَاءِ) şeklinde yazılmıştır. Binaenaleyh İmam Asım ve medleri bir elif çeken imamlar bu şekilde medd ederler.

3- **TEDVİR:** Tahkik ile hadr arasında orta bir okuyuşun adıdır. Bu tarzda ki okuyuşta tecvid hükümleri orta tempolu bir nispette icra olunur. Mesela: Muttasıl ve munfasıl meddler iki buçuk-üç elif, medd-i lâzım dört elif miktarı uzatılır. Mahreçler ve harflerin sıfatları katiyyen ihlal edilemez.

Bu kıraat tarzlarından **Hadr**: Teravih namazlarında ve üstad huzurunda hafızlar ders okurken, **tedvir**: Diğer namazlarda ve mukabele okunurken, **tahkîk** ise: Aşrı şerif okurken, öğretim ve alıştırmada tercih edilir. Fakat bu üç türlü okuyuşu birbirine karıştırmamalıdır. Kıraata, hangi okuyuşla başlanılmış ise onunla da bitirilmelidir.

Bu üç okuyuş tarzının dışında bir de caiz olmayan bir okuyuş daha vardır ki, buna **herzeme** denir. Bu okuyuşta harfler, kelimeler birbirine karışır, okuyuş bozuluır. Kur'an-ı Kerim'i, bu şekilde okumak haramdır.

KIRAAT İLMİ

Kur'an-ı Kerim'in okunuş keyfiyeti, kıraat imamlarına nisbet edilen okuyuşlar ile alakalı ilme **"Kıraat ilmi"** denir ki üçe ayrılır.

a) **Aşere:** On kıraat imamının okuyuşu demektir.
b) **Takrib:** On kıraat imamının iki ravisiyle beraber okuyuşu demektir.
c) **Tayyibe:** On kıraat imamının ve iki ravisi ve ravilerinin talebeleriyle okuyuşu demektir.

Aşere, Takrib ve Tayyibe ilimlerini tahsil etmek de farz-ı kifaye olan ilimlerdendir

SORULAR:
1- Lahn ne demektir?
2- Hangi durumlarda hangi lahn meydana gelir?
3- Lahn'ın hükmünü İzah ediniz.
4- Kur'an-ı Kerim kaç tarzda okunabilir? İzah ediniz.
5- Herzeme ne demektir?
6- Aşere, Takrib ve Tayyibe ne demektir? İzah ediniz.

DUDAK TA'LİMİ

Kıraat esasında dudakların icablara göre, usul ve kaidelerine uygun olarak hareket etmelerine "**Dudak talimi**"denir. Bunu **"fem-i mühsin"**den almak lazımdır. Satırlarda tarif edilebilecek belli-başlı usul ve kaideler şunlardır:

1- **Üstün:** Çene biraz düşük, dudaklar ise normal açıktır. Kalın üstünde ağız biraz daha çok açık olur.

2- **Esre:** Ağız normal açıklıkta olup, dudaklar tamamiyle normaldir.

3- **Ötre:** Dudaklar ileriye doğru yumularak uzatılır. Vav harfini okurken de dudaklar ileriye doğrudur. İşmamlarda da durum böyledir.

4- **Sakin harfte:** Dudaklar makablinin harekesine tabidir.

5- **Şeddeli ve İdgamlı kelimelerde:**

a- **Üstünden üstüne:** Dudaklar normaldir: (وَدَّ), (اَذَّنَ) gibi.

b- **Üstünden esreye:** Dudaklar normaldir. (اَذِّنْ) gibi.

c- **Üstünden ötreye:** Üstün hareke verilir verilmez, dudaklar yay halinde yumulur ve öne uzatılır: (وَدُّوا), (وَ الطُّورِ) gibi.

d- **Esreden esreye:** Dudaklar tam normaldir. (مِنْ مِثْلِهِ), gibi.

e- **Esreden üstüne:** Dudaklar tam normaldir. (مِنْ بَيْنِهِ), (مِنْ بَعْدِ) gibi.

f- **Esreden ötreye:** Esre hareke verilir verilmez, dudaklar ötreye gider. Şedde veya idgam, dudaklar ötrede iken icra edilir, (فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ) gibi.

g- **Ötreden ötreye:** Dudaklar yumuk ve uzanıktır. Şedde veya idgam bu halde icra edilir. (عَدُوٌّ مُبِينٌ), (اَدُلُّكُمْ) gibi.

k- **Ötreden üstüne:** Ötre harekesi verilir verilmez, dudaklar üstüne gelir. Şedde veya İdgam üstünde icra edilir. (اَللّٰهُمَّ), (ثُمَّ) gibi. Ancak idgamlı harf vav ise, üstünlü dahi olsa idgam zaruri olarak ötrede yapılır. (شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ)gibi.

t- **Ötreden esreye:** Ötre harekesi verilir verilmez, dudaklar ani olarak normale gelir. Şedde veya idgam normalde icra edilir. (وَيْلٌ لِكُلِّ) gibi.

6- **İklablarda dudaklar:**

a- **Üstünden üstüne:** Dudaklar normaldir. Ancak, "be" harfi telaffuz olunurken dudaklara biraz bastırılır. (اَنْبَأَهُمْ) gibi.

b- **Üstünden esreye:** Dudaklar aynıdır. (اَنْبِئْهُمْ) gibi.

c- **Esreden esreye:** Dudaklar aynıdır. (يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ)gibi.

d- **Esreden üstüne:** Aynıdır. (مِنْ بَعْدِ) gibi.

e- **Esreden ötreye:** Esreden ötreye yay gibi yumulur. (مِنْ بُطُونِ) gibi.

f- **Ötreden ötreye:** Dudaklar ötrededir: (فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ) gibi.

g- **Ötreden üstüne:** Maklûb mimin sükûnu zammede lüzumu kadar verildikten sonra, dudaklar birdenbire normale gelir ve gelir gelmez hafif bir kıpırdama ile "be" harfi telaffuz edilir. (سَمِيعٌ بَصِيرٌ)) , ((لَيُنْبَذَنَّgibi.

h- **Ötreden esreye:** Yukarıda olduğu gibidir. (وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ) gibi.

7- **Dudak ihfasında dudaklar**, tıpkı iklab gibidir. (اَمْ بِهِ) gibi.

TEMSİLİ OKUMA

Mânâ harflerini rollerine; kelimeleri, cümle ve ayet-i kerimeleri delâlet ve ifade ettikleri manalarına yakışır bir tarzda okumaya "**Temsil**" diyoruz ki, tecvid müessesesini meydana getiren unsurlardan biridir. Temsili okumanın kısımları şunlardır:

1- **Vakf ve İbtidaya riayet etmek:** Yani, daha önce izah edildiği gibi durulacak ve başlanacak yer ve şekilleri iyi bilmek ve tatbik etmek.

2- **Ref'u savt:** Kur'an-ı Kerim okunurken bazı harflerde, kelimelerde veya ayet-i kerimelerde sesi münasib bir şekilde yükseltmek, belirtili ve farklı bir şekilde sese perde veya ton vererek daha canlı bir şekilde okumaktır. Bu da harflerde, kelimelerde, cümle veya ayetlerde olur.

a- Harfler üzerinde :

1- **Kelimelerin baş harflerinde vurgu yapılır.**
(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) ve (اِيَّاكَ نَعْبُدُ) gibi. Maalesef bu hususa dikkat edilmediğinden çok yanlış okumalar olmaktadır. (اِيَّاكَنَعْبُدُ) gibi. Bu okuyuşta nun harfine yapılması lazım gelen vurgu kef harfine yapılmış olup, hatadır. Kelimenin orta veya son harflerine vurgu yapılmaz.

2- **Nida harflerine vurgu yapılır**. (يَا اَيُّهَا النَّاسُ) gibi.

3- **Nefy için olan (مَا) ve (لاَ) ya vurgu yapılır,**
(..مَا اَنَا), (وَلاَ اَنَاعَابِدٌ) gibi. Mevsûle olan ma'lara vurgu yapılmaz. Çünkü o zaman nafiye olmuş olur ve mana bozulur. Binaenaleyh,
(لاَ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ) daki ma'ya vurgu yapılmaz.

4- **Nefy-i cins için olan (لاَ) ya vurgu yapılır.** (لاَ رَيْبَ) (لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ)

5- **Te'kid lamlarına vurgu yapılır.** (لَيُنْبَذَنَّ) , (لَقَدْ) gibi.

6- **Harf-i cerlere vurgu yapılır.** (اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِمِ) gibi.

7- **İstisna için olan (اِلاَّ) nın hemzesîne vurgu yapılır.** لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ

8- **İstifham edatlarına da vurgu yapılır.**
(مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ) , (اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ) gibi.

9- Bir cinsten iki müteharrik harf yanyana gelince, **ikincisine mutlaka vurgu yapılır.** Bu suretle birincisinden ayrılmış olur.
(رَبَّكَ كَثِيرًا) , (اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ) , (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ انْحَرْ) gibi.

10- Tahkîk edatlarına **vurgu yapılır.** (إنَّ الله....)

b- **Kelimeler üzerinde:**

c- **Ayetler üzerinde:**

Tahsis, hasr ifade eden kelime ve ayetler, HAKK'a ait sözler, emir sığaları, medh, müjde ve rahmet ifade eden kelime ve ayetlerinde, İslam ve HAKK'ın üstünlüğünü tebliğ eden ayetlerde oldukça sesi yükseltmek, üstün bir eda ve yüksek bir seda ile okumak lazımdır. Müşriklere, kafirlere verilen cevabları muhtevi ayetler de böyledir.

3- **Hafd-u Savt:** Sesi alçaltarak, sesin perde ve tonunu indirerek, edayı ve tavrı değiştirerek ve sedayı hüzünlü bir şekle sokarak okumaktan ibarettir.

Müşriklerin, kafirlerin, münafıkların ve islam düşmanlarının batıla mensub sözlerin, ALLAH kelamı içinde nakl ve hikaye olunan yerlerinde sesi alçaltarak, peygamberler dahil bütün mü'min kulların ALLAH'a dua ve niyaz ifade eden kelime ve ayetleri tam bir yalvarış ve tevazu içinde sesi hafifleterek, tehdid ve ibret ifade eden ayetlere gelince korku ve saygıdan dolayı az hafif bir sesle okumak lazımdır. Bütün bu hallere aykırı hareket etmek, Kur'an Kerim'in belagatına ters düşer. Bu temsili okumanın adabını bir **fem-i mühsin**'den iyice ta'lim etmek gerekir. Bu hususun tam başarılabilmesi için arapçayı iyi bilmenin gerekli olduğunu bir defa daha hatırlatmak isteriz.

KUR'AN-I KERİM'İ ÖĞRENİP OKUMAK VE DİNLEMEK VAZİFELERİ

Her müslüman için namazı caiz olacak miktar Kur'an-ı Kerim'den ezber etmek, bir **farz-ı ayn**dır. Fatiha sûresi ile diğer bir sûreyi ezber etmek de vaciptir ki, bununla farz da yerine getirilmiş olur. Kur'an-ı Mübin'in diğer kısımlarını ezberleyip hafız olmak da ehli İslâm için bir **farz-ı kifaye**dir.

Kur'an-ı Kerim'i namaz dışında Mushaf-ı şerif'ten bakarak okumak, ezber okumaktan daha faziletlidir. Çünkü bu takdirde okuma ibadeti ile Mushaf-ı şerif'e bakma ibadeti toplanmış olur.

Kur'an-ı Azim'i namaz dışında da kıbleye yönelerek ve güzel elbiseler giyinmiş bulunarak taharet üzere okumak müstehaptır. Evvelinde "eüzü" ile "besmele"yi okumak da müstehaptır.

Kur'an-ı Mübin'i ayda bir kere hatim etmek daha iyidir. Senede bir, kırk günde bir, haftada bir hatim edilmesini tercih edenler de vardır. Üç günden az bir müddette hatim edilmesi müstehap değildir. Çünkü böyle az bir müddette okunacak bir Kur'an-ı Azîm'in yüksek mânalarını düşünmek mümkün olamaz, tecvidine de belki riayet edilemez.

Kur'an-ı Kerim'i dinlemek bir **farz-ı kifaye**dir. Bununla beraber başka işler ile uğraşan kimselerin yanlarında Kur'an âyetlerinin seslice okunması uygun değildir. Bu halde Kur'an-ı zişan'ı dinlemeyenler değil, okuyanlar günaha girmiş olurlar.

Kur'an-ı Hakim'i okumak, nafile ibadetten ve aşikâre okumak, sessizce okumaktan ve dinlemek, okumaktan daha faziletlidir. Yeter ki riyadan uzak olsun.

Bir kimse, yürürken veya bir iş görürken Kur'an-ı Kerim'i okuyabilir. Yeter ki bu hal, Kur'an'ın gafletle okunmasına sebebiyet vermesin.

Namaz kılınması mekruh olan vakitlerde dua ile, tesbih ile, Peygamber Efendimiz'e salât-ü selâm ile meşgul olmak, Kur'an-ı Kerim'i okumaktan daha faziletlidir.

Kur'an-ı Kerim'i güzel ses ile tecvid üzere okumak müstehaptır. Nitekim bir hadis-i şerif'te:

لكل شيئ حلية وحلية القرآن حسن الصوت

"Her şeyin bir süsü vardır, Kur'an'ın süsü de güzel sestir."

buyrulmuştur.

Fakat tecvide aykırı şekilde **telhin** ile, **terci'** ile, **nağme**ler ile okumak caiz değildir. Kelimeleri değiştiren bir **lâhn** (hata), ihtilafsız haramdır. Lâhn ile Kur'an okuyan kimseye doğrusunu ihtar etmek, işiten kimse için yapılması gerekli dini bir vazifedir. Ancak bu yüzden aralarında bir düşmanlık, bir kin meydana geleceği bilinirse, o müstesna.

Kur'an-ı Azîmüşşan'ı okuyup öğrenmiş olan kimse, daha sonra Mushaf'ı şerif'ten okuyamayacak derecede unutacak olsa, günahkâr olur.

Kur'an-ı Kerim'i okumak gibi başkasına okutmak da pek büyük bir ibadettir. Bir hadîs-i şerifte:

خيركم من تعلم القرآن وعلمه

"Sizin en faziletliniz, Kur'an'ı öğrenip başkalarına öğreteninizdir."

buyrulmuştur. Diğer bir hadisi şerifte de:

القراء عرفاء اهل الجنة

"Güzel Kur'an okuyan müslümanlar, cennet ehlinin en arif olanlarıdır." buyrulmuştur.

Kur'an-ı Mübin maddî, manevî, bedenî ve kalbî hastalıkların bir şifasıdır. Nitekim: "القرآن دواء" hadîs-i şerifi de bunu bildirmektedir.

Artık her müslüman için icap etmez mi ki, Kur'an-ı Kerim'i öğrensin, onu okumakla şereflensin, birçok sevaplara nail olsun!